HET LAND VAN AALST

TIJDSCHRIFT VAN DE
HEEMKUNDIGE VERENIGING
« HET LAND VAN AALST »

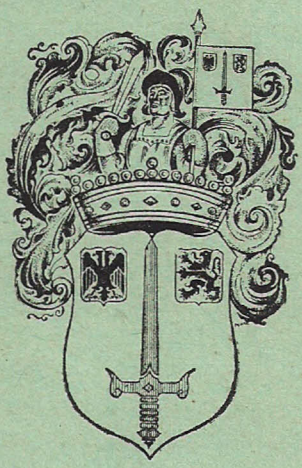

Jaargang IX — 1957 Nr 1

De redaktie van de Heemkundige Vereniging «Het Land van Aalst» **dankt**

de **ereleden** (500 fr.)

Dhr J. Cuypers, Overijse,
Eremajoor J. van Steenberghe, Ninove;

de **steunende leden** (200 fr.)

Dhr L. Bosteels, Aalst,
Z.E.H. Hubert Buyle, bestuurder, Aalst,
Z.E.H. Kan. A. de Beer, hoofdopziener M.O., Gent,
Dhr Marcel de Clippele, Asse,
Graaf G. de Liedekerke, Petegem,
Z.E.H. Richard de Moor, inspekteur, Dendermonde,
Dhr Gaston de Mulder, architekt, Woubrechtegem,
Baron P. de Saedeleer, Brussel,
Dhr R. de Schaepdrijver, Aalst,
Ing. Ern. de Wilde, Scheldewindeke,
Dhr Dewulf, fotograveur, Elsene,
Dr jur. Frans d'Haese, ambtenaar, Ukkel,
Z.E.H. G. Govaert, pastoor, Lede,
Kap. G. Hooreman, Brussel,
Eerw. Overste, Gasthuis, Aalst,
Dr jur. Jozef van den Bergh, referendaris, Hekelgem,
Dhr Michel van den Bossche, pasteibakker, Zottegem,
Juffr. Maria van Gijseghem, hoofdverpleegster, Hofstade,
Not. Edgard van Oudenhove, Denderhoutem,
Dr J. van Steenberghe, geneesheer, Ninove.

Wie volgt?

Dertig maanden uit de Geschiedenis van Aalst

Juni 1579 tot december 1581

(VERVOLG)

DE HEER VAN MOESKROEN KOMT TE AALST AAN.

Op 17 juni zijn de nieuwe goeverneur en de commissarissen van de prins te Aalst, doch zonder de gevraagde en sedert lang beloofde Albanese ruiterij. De ontgoocheling is des te groter daar de oogsttijd nabij is en het zonder de bescherming van een escouade lichte ruiters zeker onmogelijk zal zijn op enige afstand van de stad te oogsten, daar de troepen der Staten de hele opbrengst zullen meevoeren (1).

Bij hun aankomst te Aalst wisten commissarissen Boisot en Cunchy niet waarmee te beginnen. Ze moesten tien vraagstukken tegelijk het hoofd bieden. Daar ze methodische mensen waren, vatten ze deze om de beurt aan en zouden slechts op 25 juni de prins, die ongeduldig op nieuws wachte (2), een eerste, vrij omslachtig verslag laten sturen (3). Mevrouw van Haussy, die nog steeds gevangen was, begon ondertussen te wanhopen en stuurde de prins dringende brieven waarin ze poogde hem over haar lot te vermurwen. De commissarissen hadden haar graag voorlopige vrijheid in haar huis verleend, hadden ze niet de soldaten gevreesd die nog steeds onbetaald waren. Ze was graag voor Farnese verschenen om zich te verantwoorden over de haar ten laste gelegde fouten en vroeg de toelating met haar moeder en kinderen in Henegouwen te verblijven om « haar bezittingen in acht te nemen » (4).

De prins van Parma, steeds door geldnood gekweld en op zoek naar een buitenkans, schrijft aan de goeverneur en aan de commissarissen van Aalst om hun te bevelen de bezittingen van de verrader en eventueel van zijn handlangers te inventariseren en in beslag te nemen, met vaatwerk en gereed geld inbegrepen. Wat de hopvergunningen betreft waarvan Haussy zolang de voornaamste beneficiarius geweest was, daarvan zal nauwkeurig moeten rekening worden gehouden (5).

Voorafgegaan door een gunstige reputatie werd de jonge heer van Moeskroen te Aalst goed ontvangen. Een zijner eerste zorgen was, met behulp van de commissarissen, de wet te vernieuwen, wat gewoonlijk in mei gebeurde en dus een maand te laat kwam (6). Ze namen de voorzorg er slechts katholieken en stevige koningsgezinden

(1) Brief van de magistraat aan de prins van Parma van 17 juni 1580 (S.A.P., nº 1801, orig.).
(2) Parma aan de commissarissen afgevaardigd te Aalst. Z.d. (omtrent 25 juni 1580). S.A.P., nº 1747[3].
(3) Bijl. nr. 26.
(4) Vrouw van Haussy aan Parma. Uit Aalst, 21 en 24.6.1580 (S.A.P., nº 1747[3]).
(5) Parma aan Moeskroen, Boisot en Cunchy. Z.d. (omtrent 17.6.80). S.A.P., 1747[3].
(6) Moeskroen aan Parma, 26.6.1580 (S.A.P., 1747[3]).

te benoemen, onder de leiding van Jk^r Reynout du Beyne, burgemeester, die in de vorige maand september de verzoening van de stad in de hand had gewerkt.

Vanwege de soldaten was de ontvangst minder hartelijk, zodra dezen vernamen dat de commissarissen niet het geld bij hadden dat men hun verschuldigd was, dit is vier à vijf maanden soldij, doch slechts een voorschot dat nauwelijks twee maanden kon dekken. De zaken liepen bijna mis en een *alborot* of muiterij was te vrezen : de soldaten riepen de goeverneur en commissarissen toe, dat ze wel mochten gebleven zijn waar ze waren, als ze toch kwamen zonder hetgeen men hun verschuldigd was. Door deze toestand in het nauw gebracht, besloten de commissarissen elke soldaat tenminste twee maanden soldijgeld uit te reiken en ze waren verplicht de te hunner beschikking gestelde som aan te vullen door een paar rijke burgers op korte termijn het ontbrekende geld te ontlenen en dit op waarborg van hun eigen persoon, zodat ze moesten beloven de stad niet te verlaten vooraleer de laatste penning terugbetaald zou zijn.

De uitreiking der soldij was onderworpen aan een troepenschouw « monster » genoemd. Om herrie te vermijden bedachten de commissarissen deze te houden in de tuin der kruisboogschutters, die helemaal omsloten en ver van alle woningen gelegen was. Ze begonnen met de meest tuchtvolle compagnie, die van kapitein Perroy. Toen echter de compagnie van kapitein Croy aan de beurt kwam, toonden deze soldaten zich weerspannig en hun ontevredenheid tastte weldra de andere compagnieën aan. De heer van Moeskroen begon ze toe te spreken en verklaarde hun dat de koning in Portugal een veldtocht voerde die hem veel geld kostte. Wat zij gedaan hadden, te weten het schorsen van de oproerige praktijken der vrouw van Haussy en de gevangenneming hunner kapiteins, dat hadden ze gedaan om hare masjesteit te dienen en niet om geld. Ze zouden overigens weldra alles betaald krijgen, wat hun verschuldigd was. De opstandige gevoelens der soldaten werden eindelijk stiller doch troepenschouw en betaling moesten tot de volgende dag uitgesteld worden. 's Anderendaags was baanderheer van Montigny, die men geroepen had, persoonlijk aanwezig bij de eedaflegging, wat als gevolg had de gemoederen te stillen, daar zijn prestige groot was.

Montigny alsook markgraaf van Richebourg, generaal der ruiterij, verbleven met een deel der troepen waarover Farnese beschikte, niet ver van Aalst, in de omstreken van Geraardsbergen. Door troepen in de richting van het land van Aalst te laten oprukken, had de luitenant-generaal gedacht de bedreiging af te weren welke de troepen van de Staten op de stad lieten wegen. Deze bedreiging werd inderdaad geweerd doch de aanwezigheid van het kamp in de omstreken van Aalst had toch noodlottige gevolgen : een paar weken vóór de oogst werd het koren rondom Geraardsbergen en tot aan de poorten van Aalst en Ninove in enkele dagen deerlijk vertrapt, bevuild en verwoest. Dat betekende hongersnood voor de volgende winter (7).

(7) Bijl, nr. 25.

De commissarissen begrepen dadelijk, dat ze die dreigende ellende moeten weren en daarom de stad Aalst bevrijden van een deel van het voetvolk, dat er ingekwartierd was, tenminste twee compagnieën. ze dienden dan ook verslag in die zin bij de prins van Parma in (8). Anderzijds was een detachement ruiterij onontbeerlijk en, op dit punt, voegden ze hun aanbevelingen bij die van de magistraat (9).

Wat de van verraad verdachte gevangenen betreft, de commissarissen zijn van mening dat, indien dezen fouten of onvoorzichtigheden begaan hebben, hun verraad evenwel niet bewezen kon worden en ze raden aan dat meer dan twintig onder hen, tegen wie nooit een positieve aanklacht werd uitgesproken, onmiddellijk in vrijheid zouden worden gesteld. Ten opzichte van de vrouw van Haussy en de verdachte kapiteins, niemand verlangde nog hun tegenwoordigheid in de stad en het was te wensen dat ze teruggeroepen werden zodra hun proces zou geëindigd zijn.

De prins van Parma kon niet anders dan het gedrag van zijn commissarissen en van de nieuwe goeverneur volkomen goedkeuren evenals de door hen genomen beslissingen (10). Hij gaf zijn toestemming om het garnizoen met twee compagnieën te verminderen en beloofde een detachement ruiterij te zenden, zodra markgraaf van Richebourg zijn bevelen zou willen uitvoeren (wat niet altijd het geval was).

Daar het kamp slechts enkele mijlen van de stad verwijderd was, achtten de wethouders van Aalst het gemakkelijk, dank zij de ruiterij en met behulp van een paar stukken geschut, Ninove en het slot Liedekerke te bemachtigen. Ze zonden dan ook aan Farnese een verslag in die zin. Als deze twee plaatsen weer in de handen der koningsgezinden mochten geraken, zou de stad Aalst grotendeels verlicht zijn, haar bevoorrading zou kunnen verzekerd worden, haar veiligheid zou groter zijn, de handel zou in zekere mate kunnen herleven en de landbouwers van het platteland zouden hun bezigheden kunnen hervatten (11).

Dit verzoek zou echter geen weerklank vinden. Na enkele schermutselingen werden Montigny en Richebourg het moe en achtten het voordeliger te gaan roven, de ene op het Brabantse, de andere op het West-Vlaamse platteland. Het kamp te Geraardsbergen werd ontbonden zonder iets uitgevoerd te hebben.

Het roven van de tegenstander en, in zekere gevallen, der vrienden zelf, blijkt te dien tijde — enkele kortstondige krijgsverrichtingen uitgezonderd — het voornaamste doel te zijn geweest van de krijgslieden, tot welke graad der hierarchie ze ook behoorden. Kapitein Amand van Hoorne, die in de gebeurtenissen van 7 juni gecom-

---

(8) Bijl. nr. 26.
(9) Bijl. nr. 25.
(10) Parma aan de commissarissen, uit Bergen, 30.6.1580 (S.A.P., 1747[3]); dezelfde aan Moeskroen, zelfde datum **(ibid.)**; dezelfde aan de magistraat van Aalst, zelfde datum **(ibid.)**.
(11) « Remonstrances pour ceulx d'Alost », aan Parma gezonden, z.d. (waarschijnlijk omtrent 25.6.80). S.A.P., n° 1801.

promitteerd was en gevangen genomen werd door de burgers van Aalst, had weinig tijd te voren bij Karel van der Eycken, burger van Brussel en dus onderdaan der Staten Generaal, een som van 300 gulden in beslag genomen die moest dienen als losgeld voor zijn broeder, Jan van der Eycken, aanhanger van de koning en gevangene der Staten. Daarenboven, eiste de kapitein, dat Karel een tweede som voor zijn eigen losgeld zou betalen. Daarna werd de man naar Brussel teruggestuurd, terwijl zijn broeder steeds gevangen bleef. Karel stuurde een smeekbrief aan Farnese die het gedrag van Hoorne niet kon goedkeuren en deze laatste beval, de 300 gulden weer te geven. Hoorne, die nog steeds gevangen zat, stuurde aan Farnese, op 4 juli, een brief waarin hij met verontschuldigingen verklaarde, zich aan dit bevel niet te onderwerpen. Bedreigingen waren nodig om hem er toe te bewegen eindelijk los te laten (12). Honderden dergelijke gevallen zouden kunnen vermeld worden.

De te Aalst afgevaardigde commissarissen waren met hun administratief en militair evenals met hun gerechtelijk onderzoek klaar op 5 juli en lieten de prins een tweede verslag overmaken dat het eerste volkomen bevestigde (13). Ze drongen aan op de noodwendigheid het garnizoen te veranderen en in ieder geval de kapiteins terug te roepen. Vier hunner, Croy, Hoorne, la Motte en Lueghenhaghen, verlieten de stad op 6 juli. Vrouw van Haussy weigerde ze naar het kamp te vergezellen onder voorwendsel dat het geleide onvoldoend was om haar veiligheid te verzekeren. Ze eiste, dat Richebourg een detachement ruiterij zou zenden om haar te begeleiden. Eindelijk stuurde Farnese zelf een geleide om haar bij hem te brengen (14).

Ze herinnerden hem ook aan hun financiële moeilijkheden, daar de schuldeisers het geld terugeisten dat ze slechts voor een paar dagen hadden uitgeleend. Bovendien hadden ze wat laat vastgesteld, dat de helft van een compagnie, juist die welke onder het bevel had gestaan van Haussy en de sterke kastelen te Wieze en Gijzegem bezette, het voorschot op haar soldij niet had gekregen. Ze waren eenvoudig vergeten en dreigden de plaatsen te verlaten indien men hun niet onmiddellijk recht liet wedervaren.

De plaatselijke ontvangsten der domeinen en belastingen brachten haast niets meer op. De meeste ontvangers hadden de partij der Staten gevolgd en het ware dringend nodig een nieuwe ontvanger te benoemen. De commissarissen bevolen daartoe een Gents notabel aan, Aernout de Praetere, die de wijk naar Aalst had genomen (15).

Even dringend moest een hatelijke gewoonte afgeschaft worden die er in bestond de belastingen op het platteland door gewapende soldaten te laten ontvangen (16).

---

(12) Kapitein van Hoorne aan Parma, uit Aalst, 4.7.80 (S.A.P., n° 1747[4]); Parma aan kap. van Hoorne, uit Bergen, 16.7.80 **(bid.)**.

(13) de Boisot en de Cunchy aan Parma. Aalst 6 juli 1580. S.A.P., n° 1747[4].

(14) Bijl. nr. 27.

(15) Hij werd tot ontvanger van belastingen en domeinen benoemd door de Raad van Vlaanderen in Dowaai op 16 juli (SA.P., 1747[4]). Zijn officiële patentbrief in bundel 1749[4]).

(16) Men bleef in naam der Staten-Generaal op het ganse platteland belastingen alsook renten en inkomsten innen die men de prins van Oranje

Bovendien trekken de commissarissen de aandacht op het feit, dat de heer van Haussy de dorpsklokken van de streek rondom Aalst opgeëist had en dat zijn luitenant, Geraard van Damme, deze, zonder de minste opdracht van wie ook, verkocht had tegen 8000 gulden, evenals drie stukken geschut — welke het koninklijke leger en de stad Aalst inzonderlijk, zeer ontbeerden — tegen 1200 gulden.

Ze vestigden nog de aandacht van de prins op de tegenwoordigheid te Aalst van een gevangene, « groot ketterhoofd », gewezen vertrouweling van de prins van Oranje, oud-ontvanger der belastingen in het land van Aalst voor de rekening der Staten Generaal, en sedert een jaar in hechtenis. Deze man, die het vertrouwen van de heer van Haussy had weten te winnen, was een gevaar voor de stad, indien hij er langer bleef. Zijn vrijlating kon een aanzienlijk losgeld opbrengen, door de commissarissen geschat op 1000 à 1200 gulden. Deze som zou hen toelaten zichzelf te bevrijden van de verplichtingen op hun persoon waardoor ze zich verbonden hadden om de troepen te betalen. De zaak werd slepende gehouden en de gevangene, een zekere heer van Blioul, stierf in zijn kerker.

Tenslotte, en dit was niet het geringste, waren de commissarissen, nauwelijks drie weken na hun aankomst te Aalst, er zich volkomen van bewust, dat de heer van Moeskroen de nodige aanleg miste om een stad te regeren die feitelijk bezet was : het ontbrak hem aan energie ten opzichte van de soldaten en aan algemene ondervinding, zodat het ergste te vrezen was. De burgers zelf hadden er spijt van en het ware wenselijk de jonge edelman een ervaren luitenant bij te voegen (17). Later zullen ze voor dit ambt kapitein la Motte voorstellen, die reeds te Aalst in garnizoen was (18). Dit voorstel werd echter niet aangenomen. Ze stelden toen voor, dat die luitenant de burgemeester zelf wezen zou, Jonker Reynout du Beyne. Er bleek echter onverenigbaarheid te bestaan tussen beide ambten en er werd besloten Montigny te vragen een zijner officieren aan te duiden. Doch de zaak bleef hangend.

Dit verslag werd aan Farnese gestuurd samen met een brief van de magistraat, die meer dan ooit klachten bevatte. De ellende, die in de stad heerste, werd onuitstaanbaar, het platteland was afschuwelijk vertrapt en indien de beloofde ruiterij niet dadelijk aanrukte, zou de oogst onherroepelijk verloren gaan. De vijand die het slot te Hekelgem, eigendom der abdij Affligem, veroverd had, verzamelde er

---

en zijn dochter uit eerste bed verschuldigd was. Farnese, die blijkbaar nooit duidelijk van de toestand van het land van Aalst in deze dramatische jaren bewust was zoals, overigens, in talrijke andere zaken, verontwaardigt er zich over en beveelt, dat de schuldigen, te weten degenen die betalen, streng gestraft worden (Parma aan Moeskroen en aan de luitenant van de baljuw van Aalst, Bergen, 19.7.1580, S.A.P., 1747[4]). Eigenlijk konden de boeren meestal niet anders dan al de gevraagde belastingen betalen aan wie ze ook van hen kwam eisen, wat hen vrij vlug op het stro bracht. Wanneer ze weigerden moesten ze naar hun wapens grijpen en dus « onderduiken », zoals men nu zou zeggen.

(17) z. voetnoot nr. 13.

(18) Commissarissen Boisot en Cunchy aan Parma, Aalst, 11.7.1580 (S.A.P., nº 1747[4]).

paarden, karren en pikkers om het door die van Aalst gezaaide koren te gaan oogsten (19).

Zijnerzijds, schrijft de heer van Moeskroen aan Farnese op 8 juli, dat hij geld verwacht om zijn te Kortrijk gebleven compagnie te betalen en ze daarna naar Aalst te laten oprukken. Hij dringt tevens aan op de dringende nood van een detachement ruiterij (20).

DE OOGST VAN '80.

Zonder antwoord op hun brieven en daar de toestand elke dag erger wordt, schrijven de commissarissen op 11 juli, dat de vijand, die vrij over het platteland en zelfs tot aan de poorten der stad rondloopt, op een paar dagen tijds de twee derden der dieren die rond de wallen graasden heeft meegevoerd. Die van Ninove en Liedekerke dreigen de woningen der boeren in vuur en vlam te zetten als ze ook maar de waarde van een ei naar Aalst brengen. Bovendien zijn ze met de oogst begonnen. Als de toestand niet dadelijk verandert, zal de ellende vreselijk zijn, de prijzen der waren zullen hoger en hoger stijgen en de bron der belastingen zal weldra uitgeput zijn (21).

Ze hebben het bezoek ontvangen van een heerschap dat ze niet noemen, een der voornaamste notabelen uit het land van Waas. Die man is hun komen zeggen, dat het zeer katholiek gebleven land van Waas de tyrannie der Gentenaars beu is, dat deze laatsten systematisch naar hun stad al de voortbrengselen van hun grond meevoeren, die nochtans de ellenden van de oorlog niet gekend had, dat de belastingen, die het land van Waas in staat is te betalen 15 of 16.000 gulden per maand kunnen bedragen en dat ze bereid zijn dadelijk tenminste 50.000 kronen te storten, indien de prins hen wil komen bevrijden. De commissarissen zonden de afgevaardigde naar Drongen waar hij, naar ze dachten, Richebourg zou treffen; maar de onvatbare Richebourg was er reeds niet meer. Eindelijk zonden ze hem naar de prins van Parma zelf. Het bleef echter zonder gevolg. Van alle zijden met talrijke dringende zaken bezig, was Farnese niet in staat ook de contrôle van het land van Waas op zich te nemen. De Wase afgevaardigde keerde ontgoocheld en wanhopig terug. Wat later werd hij aangehouden en te Antwerpen in de gevangenis geworpen waar hij overleed. We zullen waarschijnlijk nooit zijn naam kennen.

Op diezelde 11de juli stuurt de magistraat van Aalst aan de prins van Parma een nieuwe smeekbrief die meer en meer blijk geeft van wanhoop (22).

Farnese had echter eindelijk zijn ruiterij-generaal Richebourg een compagnie Albanezen weten af te dwingen om deze naar Aalst te sturen. Hij meldde dit aan de heer van Moeskroen in een brief van 16 juli (23). Het was de compagnie van Signor Giorgio Masuca, een

---

(19) Magistraat, notabelen en honderdmannen van Aalst aan Parma, Aalst, 5.7.1580 (S.A.P., nº 1801).
(20) Mabistraat aan Parma, Aalst, 8.7.1580 (S.A.P., nº 1747[4]).
(21) Bijl. nr. 27.
(22) Bijl nr. 28.
(23) S.A.P., nº 1747[4].

moedige en trouwe kapitein. Deze compagnie Albanezen zou, meer dan twintig maanden lang, het lot der stad delen en deze doelmatig beschermen. Wanneer men dan ook zo onvoorzichtig was ze, in het voorjaar 1582, tijdelijk te verwijderen, namen de Oranjegezinden dadelijk de gelegenheid te baat om de stad aan te vallen.

Het was meer dan tijd : diezelfde 16de juli waren de troepen der Staten zonder slag of stoot het slot Moorsel binnengerukt, daartoe uitgenodigd door de eigenaar, Mijnheer Jehan van Luu, oud-burgemeester van Aalst. Hij was blijkbaar dezelfde die, in de zaak van 7 juni, betrokken en toen gevangen genomen, zo pas door de commissarissen was vrijgesteld. Ondanks dringende verzoeken van zijn collega's van de magistraat, had hij er nooit in toegestemd soldaten van de koning op zijn slot te ontvangen. Minder dan een mijl van de stad gelegen, zou het slot Moorsel in handen van de vijand, voor Aalst als een steen op het hart worden. Haar verbindingen met de dorpen van het platteland ten noorden en ten oosten zouden verbroken zijn, inzonderlijk de weg van het hout, daar in die tijd het meeste brandhout dat in de stad werd gebruikt, uit de bossen van Affligem en omstreken kwam (24).

Daar de zestig mannen van kapitein Tollins op het slot Wieze nog steeds niets hadden ontvangen, dreigden ze de plaats aan de Staten-Generaal over te leveren. Tegen 15 juli hernieuwde Rijhove, goeverneur van Dendermonde, bewust van hun ellende, bij hen de vruchteloze poging die hij, een maand te voren, bij het garnizoen van Aalst gewaagd had. Hij beloofde hun gouden bergen als ze zich maar wilden overgeven. Daarop verzamelden commissarissen Boisot en Cunchy met veel moeite 300 gulden die ze hun zonder verwijl wilden zenden. De soldaten weigerden die som, bewerend dat ze hun twee maanden soldij verlangden, evenals het garnizoen te Aalst (25).

De Albanezen kwamen te Aalst aan, zonder dat Farnese hun een enkele maand soldij had kunnen betalen. Deze meldde de goeverneur dan ook dat hun « levensmiddelen, voeder en diensten » moesten bezorgd worden, wat er eigenlijk op neerkwam in al hun behoeften te voorzien. Enkele dagen later geeft de prins aan Moeskroen de toelating er zijn eigen compagnie voetvolk binnen te voeren en, als vergoeding, twee andere te laten vertrekken (26). De prins hield er aan dat Aalst steeds een wel voorzien garnizoen zou hebben, zonder zich te laten beïnvloeden door de verwijten der burgers die feitelijk de hele last van hun onderhoud moesten dragen.

De compagnie van Masuca deed haar intrede te Aalst op 24 of 25 juli, en werd door de bevolking met vreugd en gejubel ontvangen. De glimlachende gezichten keken echter spoedig zuur, wanneer vernomen werd dat in al hun behoeften zou moeten voorzien worden. Want dit betekende, voor de komende maanden, steeds grotere ellende en ieder had nog vóór de geest het beeld van de ramp die een paar

---

(24) De magistraat aan de prins van Parma, Aalst, 17 juli 1580 (S.A.P., nº 1801, orig.).
(25) Bijl. nr. 29.
(26) Parma aan Moeskroen, Bergen, 22.7.1580 (S.A.P., nº 1747[1]).

maanden vroeger en in soortgelijke omstandigheden Mechelen had geteisterd. Bovendien veroorzaakte het hartelijke onthaal dat de Albanezen genoten de jaloersheid van het veel minder geachte voetvolk. Ze werden inderdaad onmiddellijk in de beste huizen ontvangen, die der rijke burgers die op hun hulp rekenden om de oogst binnen te halen. De goeverneur is ongerust over de moeilijkheden die hij voorziet, indien ieder niet weldra betaald wordt (27). Zelf is hij zonder geldmiddelen, daar men vergeten heeft hem een wedde toe te kennen. Al zijn bezittingen zijn in handen van de vijand en hij heeft het middel noch zijn tafelkosten te dekken, noch de spionnen te betalen die hem nieuws brengen uit het vijandelijke kamp. Farnese stelde royaal 100 gulden per maand te zijner beschikking, genomen op het domein te Aalst.

Reeds in de ochtend van 26 juli, deden de Albanezen een uitval en heroverden onverwijld het slot Hekelgem, dat enkele dagen te voren verloren was.

Vóór de strenge aanmaningen van de goeverneur en de magistraat van Aalst, de Albanezen te betalen, antwoordde Farnese op 3 augustus, dat hij daarin voorzien had, en commissarissen stuurde om de troepen te monsteren en de Albanezen een maand soldij te betalen (28).

Doch het beloofde geld liet lang op zich wachten en, terwijl de bevolking onder toezicht der Albanezen, op goed geluk het graan binnenhaalde dat de vijand niet had meegevoerd, bestookte de magistraat de prins met klachten.

PEST EN HONGERSNOOD.

12 augustus. — « Monseigneur, Het spijt ons ten zeerste Uw Excellentie gedurig lastig te vallen met onze klagende brieven, doch, daar we dag na dag de ellende, rampen, weeklachten en tranen van onze burgers aanschouwen, kunnen we niet verzuimen Uw Excellentie deelachtig te maken, geen heilmiddel vindend ... Uw Excellentie zal inzien dat onze burgers, zijnde in deze stad ingesloten als vogels in een kooi, nergens handel kunnen drijven noch hun brood verdienen voor hun vrouwen en kinderen, geen inkomsten hebbend om zich te onderhouden, zijnde verplicht soldaten te onderhouden en hun de kost te geven, een last zo groot en zwaar dat ze zich vóór onze voeten komen werpen met kreten, uitroepen en weeklachten, hun de toelating te verlenen vrij uit de stad te mogen gaan, dan wel in zo arme en ellendige staat te verkeren, zijnde verplicht alles te verlaten ten prooi ... »

Het voetvolk van kapitein La Motte heeft Teralfene, een verzoend dorp, geplunderd. De pest breidt zich uit in de stad en men weet niet

(27) Moeskroen aan Parma, Aalst, 26.7.1580 (S.A.P., nº 1747[4]). Men vindt dezelfde gevoelens van vreugde en onrust in de brief van de magistraat van Aalst aan Parma, de dato 27.7 (S.A.P., nº 1801).

(28) Parma aan Moeskroen (S.A.P., nº 1801); Parma aan magistraat van Aalst (S.A.P., nº 1747[4]).

meer, waar de soldaten onder te brengen. De Albanese ruiterij stelt overdreven eisen (29).

13 augustus. — « Monseigneur, De klachten en aanhoudende tranen van het arme volk dezer stad hebben ons gedwongen ... Uw Excellentie breedvoerig te laten kennen de uiterste nood waarin de gemeente zich bevindt, in het dreigend gevaar van volkomen ondergang, indien er door Uw Ex. niet dadelijk wordt in voorzien ... »

De pest en een andere aanstekelijke ziekte, de « currence » (dysenterie) genoemd, richten steeds grote verwoestingen aan. Deze nieuwe beproeving heeft een algemene samenkomst van magistraat en notabelen met de goeverneur genoodzaakt en ze zenden Farnese een gemeenzame brief waarin ze hun vrees en verlangen uitdrukken. Want ze weten niet meer, wat de ingezetenen te antwoorden die hun de mond stoppen met het onbetaald laten der soldaten. De prijzen stijgen pijlvlug en de woeker heerst alom. De soldaten stelen wat men hun weigert of maken er zich meester van. De prijs der hoefijzers — die zes stuivers kostten — is zodanig gestegen, dat de Albanezen beweren dat de helft hunner soldij ontoereikend is om ze te betalen (30).

20 augustus. — « Monseigneur, Hoewel slechts een paar dagen verstreken zijn sedert wij Uw Ex. de arme en ellendige staat dezer stad Aalst beschreven hebben, worden de uiterste nood en rampzaligheid waarin deze stad verkeert steeds groter en groter, en dwingen ons het geheugen van Uw Ex. door dezen op te frissen, opdat we al die ongelukken zouden kunnen ontvluchten ... »

Een strenge regeling van het gedrag der Albanse ruiterij is onontbeerlijk. Hun eisen zijn inderdaad ondraaglijk. Dringend is het ook de compagnie van kapitein La Motte of een andere de stad te doen verlaten; eveneens moet het aantal paarden die in de stad worden gehouden door het voetvolk beperkt worden. Noch de kapiteins, noch de goeverneur doen het bevel uitvoeren dat hierover afgekondigd werd. Tenslotte zou er geld nodig zijn om de troepen te betalen. Geld! (31).

Bij gebrek aan geld, kon Farnese slechts de goeverneur en de kapiteins aanraden te zorgen, dat de burgers zo weinig mogelijk mishandeld worden (32). Een aanmaningsbrief die hij aan Masuca stuurde ten gevolge van de klachten der Aalstenaars, veroorzaakte haast een incident. De trotse soldaat voelde zich tot in het diepste van zijn eer gekrenkt en toonde zoveel nijd, dat de magistraat van Aalst, op 23 augustus (33), aan Farnese moest schrijven, dat er weliswaar geen grond was zijn compagnie van buitensporigheid te beschuldigen. Wat in tegenspraak was met hun vorige klachten.

Ook Farnese was verbaasd over de prijs der hoefijzers. Men was

---

(29) De magistraat aan de prins van Parma, Aalst, 12 aug. 1580 (S.A.P., nº 1801).

(30) De goeverneur, de commissarissen, de magistraat, de edelen en notabelen aan de prins van Parma, Aalst, 13 aug. 1580 (S.A.P., nº 1801, orig.).

(31) Magistraat van Aalst aan Parma, 20.8.1580 (S.A.P., nº 1801).

(32) Parma aan magistraat van Aalst, z.d. (omtrent 20.8.1580), S.A.P., nº 1801).

(33) S.A.P., nº 1801.

verplicht hem uit te leggen, dat die hoge prijzen waren veroorzaakt door de kostprijs van de smiskool; voor kolen die drie gulden per karrevracht kostten, hadden ze bij het laatste konvooi 50 gulden voor het vervoer moeten betalen.

23 augustus. — « Het is geenszins redelijk dat we met zoveel compagnieën voetvolk belast worden, tot te grote last van onze burgers, waaronder menigeen, van de Tafel van de H. Geest leeft (34), verplicht is soldaten te voeden met het brood, tot zijn eigen voeding bestemd (35).

29 augustus. — « Monseigneur, We worden dag na dag en te recht, geplaagd en gekweld door onze burgers, klagend dat ze verlaten zijn door iedereen en bovendien door hun soldaten verplicht worden hen te voeden en te onderhouden, terwille van gebrek aan betaling; anders, worden ze door dezen vertrapt, beschimpt en geslagen in hun huizen, wat niet betamelijk noch behoorlijk is in deze tijden waar ze met volle menselijkheid moesten behandeld worden. De soldaten pochen, dat ze met geweld in de huizen onzer burgers onderdak en kost zullen krijgen tot dat Uw Ex. bevel zal gegeven hebben ze te betalen ... »

Nieuwe klachten over kapitein La Motte en zijn compagnie, de meest tuchteloze van alle die, tot haar eigen voordeel maar ten laste van de burgers en de stad, een groot aantal paarden, merries en veulens onderhoudt, zodat het voeder weldra zal ontbreken voor de Albanezen (36).

6 september. — « Monseigneur, Het gekerm en gesteun onzer burgers dwingen en verplichten ons aan Uw Ex. te schrijven om haar te smeken, het oor te willen lenen om hen in het uiterste te willen helpen en hen te verlossen uit hun ellende, smarten en wederwaardigheden die hen langs alle kanten omringen en bestormen ... »

Ingesloten tussen de burchten van Ninove, Liedekerke, Ternat, Schorisse, Gavere, Moorsel en andere, kan de stad niet meer ademen. In feite is ze zonder verbindingen met haar geallieerden der zuidelijke provincies en, als men ze niet ontzet, moet er niet op gerekend worden nog één duit belasting te innen om in het onderhoud der troepen te voorzien. Zelfs de hopvergunningen zullen niets meer opbrengen, daar de kostbare waar thans uit het platteland over Brussel wordt uitgevoerd. Nieuwe markten werden er voor ingericht te Liedekerke en elders, zodat de koning van inkomsten zal beroofd worden, waarop men dacht te mogen rekenen. De Aalstenaars worden « geweldig aangevallen door de pest die zich meer en meer verspreidt met een wonderbare en grote sterfte, zodat de huizen leeg en onbewoond worden, terwijl de soldaten met geweld in de nog onaangetaste woningen dringen » (37).

Bezig met de rationele inrichting van de strijd tegen de Vere-

---

(34) Tafel van de H. Geest — ook : Tafel der Armen.
(35) Magistraat van Aalst aan Parma (S.A.P., nº 1801).
(36) **ibidem.**
(37) De magistraat aan de prins van Parma, Aalst, 6 sept. 1580 (S.A.P., nº 1801, orig.).

nigde Provincies, vaardigt Farnese soms plakkaten uit bij hopen. De Aalsterse magistraat ontving er, begin september, vier tegelijk. Het ene betrof de verbanning van de prins van Oranje; een ander de inbeslagneming der goederen der opstandelingen (38). Ze werden dadelijk te Aalst afgekondigd. Doch de magistraat verzette zich tegen de afkondiging der twee andere die als doel hadden, enerzijds al het graan uit het platteland in de stad te verzamelen, anderzijds alle uitvoer naar de vijand te verbieden. Ze werden beschouwd als onuitvoerbaar en gevaarlijk, van aard de verzoende dorpen te ontvolken en de uitvoer van het graan naar opstandige steden uit de omtrek in de hand te werken, zodat Farnese, indien hij besloot Dendermonde te bezetten, zijn kamp in een woestenij zou moeten opslaan, zonder de geringste mogelijkheid proviand ter plaatse te vinden. Eigenlijk zag de Aalsterse burgerstand er tegen op de enige bron winsten te verliezen die hem nog overbleef : de vrije markt of liever, het vrije speculeren op de granen. Zijn koningsgezindheid ging niet ver.

De magistraat had nochtans, uit eigen beweging en met de toestemming van de goeverneur en van raadsman Boisot, bevolen al het koren dat twee mijlen rond de stad werd geoogst, in de stad op te bergen. Wat meer verwijderde dorpen betreft, die zouden hun graan nergens — en daardoor worden de vijandelijke steden bedoeld — kunnen uitvoeren zonder een vergunningsrecht te betalen, op gevaar hun waren te zien in beslag nemen.

In een brief aan Farnese waarin zij op 13 september (39) hierover haar mening verklaart, vestigt de magistraat de aandacht op het feit, dat het garnizoen van Dendermonde voorlopig tot 200 man beperkt is, zodat de gelegenheid zou kunnen waargenomen worden om de stad te bestormen « om de opstandelingen opnieuw te temmen en Brabant van Vlaanderen te scheiden en zo Antwerpen machteloos te maken ». Er is echter haast bij en het zou moeten geschieden voor de grote regens, die de toegang tot Dendermonde geheel zullen afsnijden. Deze oproep blijft zonder weerklank. Steeds te Bergen en besluiteloos, was Farnese vooral bezig met eigen problemen zonder rechtstreekse betrekking tot de herovering der Nederlanden.

Acht dagen later wendt de magistraat tot Farnese bittere klachten betreffend kapitein Giorgio Masuca en zijn Albanezen. Ze tonen zich onbeleefd en weinig voorkomend, getroosten zich de moeite niet, buiten de stad de nog steeds ongeoogste haver te gaan halen en maken een reusachtig verbruik van het in de stad opgeborgen voeder. Ze zouden bovendien een goede buit kunnen verzamelen als ze het geheim vervoer van graan naar vijandelijke steden wilden kontroleren, doch ze leiden liever een ledig bestaan op kosten van de burgers (40).

Raadsman Boisot is te Aalst teruggekeerd om de troepen te be-

---

(38) Deze plakkaten werden vaak met aanzienlijke vertraging naar Aalst overgebracht. Zie : TERLINDEN, **Liste chronologique ... des édits et ordonnances. Règne de Philippe II;** Brussel, 1912.

(39) S.A.P., nº 1801.

(40) Bijl. nr. 30.

talen, doch deze gedragen zich daarom niet beter en hun buitensporigheden blijven ongestraft. Goederenkonvooien uit Henegouwen blijven te Lessen steken, bij gebrek aan geleide. Kapitein Masuca moet zich ter plaatse begeven maar het zou nodig zijn, dat kapitein Conrardyn (toen in garnizoen te Halle) hem een handje toestak en hem in allerhaast te Lessen ging vervoegen (41).

Nieuwe klachten, de volgende dag. De Aalsterse kooplui hebben het merendeel hunner meestal bederfelijke waren in de straten van Lessen moeten laten liggen, om een geleide te komen vragen waarop ze tevergeefs dagen lang gewacht hadden. Doch kapitein Masuca weigert te vertrekken en kapitein Conrardyn is niet te vinden (42). Drie weken later wachtten de te Lessen verlaten waren nog steeds op een onwaarschijnlijk geleide (43).

Rovers, « vrijbuiters » geheten, van wie bewezen was, dat ze deelgenomen hadden aan het brandstichten der abdij te Affligem en andere dergelijke misdaden, waren enkele dagen te voren gevangen genomen (44). De kapiteins hadden ze gaarne beschouwd als gewone soldaten om ze weer vrij te laten tegen een losgeld gelijk aan een maand soldij en dit tot hun eigen voordeel, als toen het gebruik was. Verontwaardigd, had de magistraat zich hierover bij de prins van Parma beklaagd en, in zijn brief van 26 september geeft deze aan de goeverneur bevel recht te doen geschieden, overeenkomstig de plakkaten (45) die de doodstraf eisten voor dieven, moordenaars en brandstichters « zonder enige omslag noch uitstel ». De heer van Moeskroen had overigens op het bevel van Farnese niet gewacht om de rovers aan het strafrecht der wethouders van Aalst over te leveren om ze te laten terechtstellen. Hij was dan ook diep gekrenkt dat de prins hem verdacht van welwillendheid te hunnen opzichte (46).

's Anderendaags, 27 september, komt een bevel aan van de signor Camillo del Monte, generaal der Italiaanse ruiterij, waarin kapitein Masuca en zijn mannen bevolen wordt naar het kamp te komen. Deze maal is het de goeverneur, Moeskroen, die protesteert. Hij zal de Albanese compagnie die uiterst nodig is voor de verdediging der stad, slechts op uitdrukkelijk bevel van de prins laten vertrekken. Deze maal worden er over de Albanezen geen klachten geuit, maar wel lofbetuigingen voor de diensten die ze bewijzen, doordat ze de ondernemingen van de vijand op het platteland hinderen. Acht dagen te voren hebben ze, bij een schermutseling, mannen verloren, maar tevens de vijand zwaardere verliezen doen ondergaan (47).

In werkelijkheid hebben kapitein Masuca en zijn mannen, die hun verblijf te Aalst en de onverdraaglijke atmosfeer die er heerst reeds moe zijn, zelf hun bevelhebber signor del Monte gevraagd hen terug te roepen. Doch hun poging mislukte.

---

(41) **ibidem.**
(42) Magistraat van Aalst aan Parma, 23.9.1580 (S.A.P., nº 1801).
(43) Bijl. nr. 32.
(44) Magistraat van Aalst aan Parma, 13.9.1580 (S.A.P., nº 1801).
(45) S.A.P., nº 1748[1].
(46) Moeskroen aan Parma, 9.10.1580 (S.A.P., nº 1748[1]).
(47) Moeskroen aan Parma, 27.9.1580 (S.A.P., nº 1748[1]).

Niet alleen de burgers van Aalst hadden te klagen over de met de verdediging belaste soldaten, maar ook het hele land van Aalst. Uit alle hoeken komen klachten toegestroomd bij de goeverneur en de magistraat der hoofdplaats of zelfs onmiddellijk bij de prins van Parma.

Op 16 september zijn soldaten uit Edingen de bevolking van Geraardsbergen gaan plunderen en mishandelen, die in de grachten van hun ongelukkige stad kampeerden. We zullen in een volgend artikel op dit voorval terugkomen.

Op 22 september zijn de soldaten der kleine garnizoenen van Vloersbeek en Ellezele het land van Aalst binnengedrongen en hebben de boeren van Schorisse geplunderd en al hun vee meegenomen. Dit vee hebben ze naar Lessen gevoerd en daar op een veiling verkocht, met goedvinden van kapitein Herissem, beheerder der plaats en zonder in het minst rekening te houden met de rechten van de eigenaars. De troepen van deze Herissem zijn overigens een voorbeeld van wanorde, doordat ze het vee van de streek van Geraardsbergen gaan stelen en de boeren gevangen nemen om van hen losgeld te bekomen. Deze knevelarij maakt de bevolking wanhopig en zal voor gevolg hebben, dat deze laatste de grond braak zal laten om aan haar tyrannen te ontsnappen (48).

Omstreeks dezelfde tijd is een ander garnizoen, dat niet duidelijk bepaald wordt, maar blijkbaar dat van het slot te Boelare is, de paarden van de parochies Eichem (onder Appelterre), Zandbergen en Smeerebbe gaan stelen en heeft gevangenen meegevoerd, waaronder een notabele met name de Middelaere. Zodra hij hiervan op de hoogte is, geeft Farnese aan de verantwoordelijke kapiteins uitdrukkelijke en dreigende bevelen. Ze moeten de paarden teruggeven en de gevangenen vrij laten (49).

HOPELOZE ONDERHANDELINGEN.

Die barbaarse soldatenzeden en de hele wanorde, die in het land van Aalst heerste en waarvan de knevelarij slechts een uiting was, ergerden diep de trouwe bevolking van steden en dorpen. Daar de herhaalde brieven en aanmaningen der vorige weken eigenlijk zonder uitwerking gebleven waren, begaf de burgemeester van Aalst, luitenant-goeverneur ad interim, Jonker Reynout du Beyne, aan het hoofd van een afvaardiging, zich op weg naar Bergen om de prins mondeling klachten en verzoeken voor te leggen.

Deze afvaardiging schijnt drie voorname bedoelingen te hebben gehad :

1° een betere tucht bij de troepen bekomen en dus ook het middel die te verwezenlijken : regelmatige betaling hunner soldij;
2° Farnese er toe overhalen het gros zijner legermacht of tenminste

(48) De magistraat aan de prins van Parma, Aalst, 27 sept. 1580 (S.A.P., n° 1801, orig.).
(49) Parma aan N..., z.d. (sept. of okt. 1580), S.A.P., n° 1801.

een deel hiervan naar Aalst te doen oprukken om de herovering van Moorsel, Ninove en Liedekerke te ondernemen;

3° de aandacht van de prins vestigen op de onbevoegdheid van de heer van Moeskroen, die bij gebrek aan het nodige gezag, geen orde in de stad weet te handhaven, en vragen dat hem een bevoegd helper ter zijde zou staan.

De afvaardiging schijnt tenminste vier weken te Bergen te zijn gebleven en zou teruggekeerd zijn zonder iets bepaalds te hebben verkregen : wat de tucht der troepen betreft, was de prins bereid de talloze bevelen hieromtrent heel stipt te doen toepassen. Doch deze toepassing hing eerst en vooral af van de plaatselijke overheden. Hij vroeg niet beter dan de soldaten te betalen doch hij bezat niet het vierde der daartoe nodige geldmiddelen.

Een veldtocht ondernemen om Aalst te bevrijden ? Hij dacht er voortdurend aan. Maar zijn troepen waren ontoereikend en hij moest overal het hoofd bieden. Rijsel en Kortrijk eisten luidkeels, dat men ze zou bevrijden van Menen en Doornik, die twee nesten van Oranjegezinde troepen, die zonder ophouden hun gebied verwoestten en plunderden. De heer de Beyne die hoopte de beslissing te bespoedigen, bood in naam der Aalstenaars een vrijwillige bijdrage van 12.000 gulden. Hij drong aan bij die van Aat, dat ze er 8.000 zouden bieden. Doch baanderheer van Ressegem bood er 200.000 namens de Rijselaars en verkreeg zo, dat de tocht tegen Menen werd gericht (50).

Wat het voorstel betrof, naar Aalst een luitenant te zenden om de goeverneur in zijn taak bij te staan en zo nodig hem te vervangen, dacht de prins er aan beroep te doen op een der stafofficieren van Montigny, kapitein Bergerot, maar Montigny vond allerlei goede voorwendsels om hem niet te laten gaan (51).

TWISTEN EN ELLENDE.

Gedurende deze lange onderhandelingen, werd de toestand te Aalst steeds erger : een der compagnieën die er verbleven, die van La Motte, waarvan de bevelhebber, niemand weet waarom, weken lang afwezig bleef en die bovendien zonder luitenant en officieren was, gedraagt zich op de meest hatelijke wijze. In een brief van de magistraat aan de prins, van 27 september (52), is er slechts sprake van « hoon », « onbeschaamdheid », « roverij » en « verraad ». Deze ledige en verdorven compagnie, die bestond uit mannen van alle slag en nationaliteit, « die niets te verliezen hebben dan zwaard en kapmantel », telde tal van avonturiers die uitsluitend in hun eigen voordeel het veld afjoegen en komplotten smeedden met vijanden, die ze aan de bosranden ontmoetten. Op 26 september, wanneer troepen uit

(50) KERVYN DE VOLKAERSBEKE & DIEGERICK. — **Documents historiques inédits concernant les troubles des Pays-Bas,** IIe deel, bl. 159. — Guillaume de Maulde aan de Staten van Vlaanderen, 15.10.1580.

(51) Parma aan Moeskroen, Bergen, 1.11.1580 (S.A.P., n° 1748²); Montigny aan Parma, Rijsel, 7.11.1580 (S.A.P., Briefwisseling van Montigny).

(52) z. voetn. 48 en bijlage nr. 31.

alle Oranjegezinde garnizoenen uit de omtrek rondom Aalst vergaderd waren, waagde bij de Antwerpse poort een der aldaar opgestelde soldaten het, zijn post te paard te verlaten en de vijanden tegemoet te rijden en vriendschappelijk met hen te gaan praten, als waren ze goede kennissen. Verwittigd, greep de burgerwacht dadelijk naar de wapens, zette de jacht op de aanvallers in en nam een tiental gevangenen.

Onder hen bevond zich een inwoner van Aalst die eertijds lid was van de burgerwacht, genoemd Jehan Faschijn, « een beruchte dief, rover, brandstichter en verrader », een van degenen die de abdij te Affligem in brand hadden gestoken en de afvalligheid van het slot te Moorsel hadden veroorzaakt. Er stond hem nog iets te wachten. Maar men ziet in, hoe groot de ontroering en de verbittering der goede Aalsterse burgers waren, op zulke wijze aan verraders uit hun eigen schoot te zijn overgeleverd en geen vertrouwen meer te kunnen hebben noch in hun garnizoen, noch in hun eigen medeburgers.

De maand oktober verliep in deze onrust en verwachting. De heer van Moeskroen, die verplicht was te Aalst te blijven terwijl de onderhandelingen plaatsgrepen, begon ongeduldig te worden en gaf blijken van korzeligheid bij de geringste opmerking van Farnese. Hij heeft veel lust om naar Bergen te trekken om te vernemen, wat daar gebeurt en zich te verdedigen tegen de kritiek die, naar hij vermoedt, over hem uitgesproken wordt. Maar bevelen waren bevelen en hij durfde ze niet te overtreden en liet slechts de prins weten dat hij zich weldra voor persoonlijke zaken naar Bergen zou moeten begeven (53).

Het leger van baanderheer van Montigny was nochtans niet ver. Doch de trotse heer kon moeilijk verdragen, zich aan andermans plannen te onderwerpen, ook al was deze de prins van Parma, en hij wilde zelf oordelen over de krijgsverrichtingen, die hij te voeren had, dit naar zijn goeddunken en zonder veel voordeel. Na vruchteloos in september getracht te hebben Nijvel te verrassen, had hij zich bij Tweebeke neergelaten en daarna te Sint-Pieters-Kapelle, waaruit hij, op 20 september vertrok om zich te Geraardsbergen te vestigen. Ondertussen had hij Gavere heroverd, blijkbaar met de bedoeling er een brug over de Schelde te werpen om Oudenaarde en Gent te bedreigen (54).

Doch Montigny deed te Geraardsbergen niets dan het platteland verarmen. Enkele dagen later was hij te Ronse. Deze patrouillering kostte de bevolking heel duur zonder haar de minste veiligheid te verschaffen.

Toen te Aalst vernomen werd, dat het kamp naar Menen zou verplaatst worden en dat de arme stad de hele winter op haar hoede zou moeten blijven, zonder hoop op hulp, kende de verslagenheid geen grenzen. Het garnizoen van Ninove was pas met 400 man versterkt en het was te voorzien, dat de bevoorrading van Aalst steeds lastiger zou worden. De goeverneur, de magistraat, de edelen en

---

(53) Moeskroen aan Parma, 9.10.1580 (S.A.P., 1748[2]).
(54) KERVYN DE VOLKAERSBEKE & DIEGERICK. — **op. cit.**, bl. 159.

notabelen waren het eens om over zo grote ongenade te klagen (55).

Om hen te troosten, stuurde Farnese raadsheer Boisot naar Aalst terug. Deze kwam er op 18 september aan. Maar het was een magere troost, daar hij nogmaals rijker aan beloften was dan aan klinkende munt. Toen de afgevaardigden uit Bergen enkele dagen later terugkeerden, verborgen ze hun pessimisme niet. De burgemeester verklaarde, dat hij van plan was zijn vrouw en kinderen de stad te doen verlaten en verscheiden notabelen beweerden, dat ze hetzelfde zouden doen. De gemeente richtte aan Farnese nieuwe hopeloze aanmaningen (56).

De verwoestingen der soldateska gingen weer hun gang. Het garnizoen van Halle, dat te zwak was om de Brusselaars aan te vallen, doch het binnen de wallen van het stadje te nauw had en gemakkelijke buit begeerde, had zich op 23 oktober op de dorpen der meierij van Asse geworpen, die zich met de koning verzoend hadden en belastingen te Aalst betaalden. Ze hadden er geld opgeëist, vee meegenomen en een boer gevangen genomen. Hiervan op de hoogte gebracht, kon Moeskroen niets dan Farnese de klachten der dorpelingen overmaken. De prins zou, veertien dagen later antwoorden, dat het garnizoen van Halle in de streek van Asse niets te doen had en dat hij zijn bevelen dienvolgens zou hernieuwen (57).

In plaats der verwachte hulp, ontving de heer van Moeskroen van Farnese slechts een brief waarin deze hem gebrek aan energie verweet, waarmee hij de plaats beheerde die hem was toevertrouwd, evenals zijn eigen compagnie, vol tuchtloze mannen die zich verzetten tegen de rechtspleging ten opzichte der brandstichters en ondermijnd was door ketters of « kwaadvoelenden des geloofs » (58).

Zich enkele dagen later tot raadsheer Boisot en zijn assistent te Aalst, de heer Pratur wendend, herhaalt de prins de klachten van kapitein Tollins, die belast is met de bewaking der burchten te Wieze en Gijzegem en regelmatig vergeten wordt bij het uitreiken der schaarse betalingen der soldij (59). Wegens ons onbekende redenen was deze kapitein Tollins, oudluitenant van de heer van Haussy, te Aalst heel weinig bemind. Ook zouden de gevolgen van die vijandigheid niet lang uitblijven.

Ongerust over de concentratie van Franse troepen aan de grenzen van de Somme en in het vooruitzicht dat hij zich wellicht ter plaatse zou moeten begeven, herhaalt Farnese op 13 november zijn aanmaningen tot waakzaamheid aan Moeskroen, daar de prins van Oranje met de bevolking van de stad geheime betrekkingen onderhoudt en het onmogelijke zal wagen om er zich meester van te maken (60).

De verbindingen met Henegouwen worden steeds moeilijker. Op

---

(55) S.A.P., n° 1748[1] en n°1801, orig.
(56) S.A.P., n° 1801, orig.
(57) Bijl. nr. 33.
(58) Parma aan Moeskroen, 1.11.1580 (S.A.P., 1748[2]).
(59) Parma aan commissarissen Boisot en Pratur, 5.11.1580 (S.A.P., 1748[2]).
(60) Parma aan Moeskroen, 13.11.1580 (S.A.P., 1748[2]).

16 november zijn Masuca en du Beyne te Aat, aan het hoofd van een geleide belast met het toezicht over een konvooi bevoorrading. Maar vanuit Aalst moet men hen tegemoet komen en de boden die daartoe naar de stad worden gezonden komen niet terug (61). De vijand stak de dorpen in brand en paste de strategie toe van de « verbrande aarde ». Zo hebben ze bij Lessen een kasteel in brand gestoken, toebehorend aan de heer van Fresin. Oranjegezinde troepen doorlopen de hele streek en onderscheppen de boden. Een brief van de prins van Parma aan de heer van Moeskroen, op 1 november geschreven, komt slechts op 23 ter bestemming (62).

Deze brief van 1 november die met drie weken vertraging aankomt, wanneer alles zo slecht gaat, schijnt de verbittering van de jonge goeverneur tot haar toppunt te hebben doen stijgen, want, in zijn brief van 28 november (63) verbergt hij zijn wrok niet ten opzichte van de burgemeester wien hij verwijt hem schandelijk te hebben belasterd om zijn plaats in te nemen.

Eigenlijk deed de ongelukkige goeverneur eerlijk zijn best, doch werd door de omstandigheden overrompeld. Hij had noch de kracht, noch de ondervinding die nodig waren voor zo'n moeilijke post. Zeer bedreven in het voeren van schermutselingen, was hij onbekwaam een rationeel plan te beramen voor het behoud van de stad en des te meer het methodisch en geduldig uit te voeren.

Op 23 november had hij nochtans met goed gevolg een poging tot herovering der stad afgeslagen die door het garnizoen van Liedekerke werd ondernomen onder de leiding van kapitein Brave. Deze laatste ontsnapte ternauwernood, doch minder gelukkig, werd zijn luitenant met een paar anderen gevangen genomen. Enkelen bleven op het slagveld (64).

Op bevel van de Staten van Vlaanderen en met de hoop zich te wreken en zijn naam waardig te blijven, ging Brave enkele dagen later zijn batterijen vóór het slot te Gijzegem opstellen, met de hulp van negen compagnieën voetvolk, vooreerst te Dendermonde samengebracht (65). Na eerst hun kamp te Melle te hebben opgeslagen bouwen andere vijandelijke troepen ondertussen een blokhuis niet ver van Gentbrugge. Een nieuwe aanvalspoging op Aalst vanwege de ruiterij van Ninove en Liedekerke werd nogmaals afgeslagen.

Te Gijzegem gebeurde wat onvermijdelijk moest gebeuren. Na een paar uren min of meer schijnbare weerstand, gaf de plaats zich over op 6 december (66). Deze afloop verwonderde niemand maar schijnt de wil van Aalst en haar goeverneur te hebben gesterkt om aan dergelijk lot te ontsnappen.

Op dezelfde dag meldde de magistraat van Aalst aan de hoogbaljuw van Land en Graafschap, baanderheer van Ressegem, dat zijn

---

(61) Masuca aan markgraaf van Richebourg, Aat, 22.11.1580; Du Beyne aan Parma, Aat, zelfde datum (S.A.P., 1748²).
(62) Bijl. nr. 34.
(63) **ibidem.**
(64) Moeskroen aan Parma, 30.11.1580 (S.A.P., 1748²).
(65) Moeskroen aan Parma, 5.12.1580 (S.A.P., 1748²).
(66) Bijl. nr. 35.

luitenant resident, Adriaan van Casele was gevangen genomen op een wandeling buiten de stad naar het buitengoed van de gebroeders van den Bosch, schepenen, en in hun gezelschap en dat van een kanunnik. De Gentse greep wordt steeds vaster en het is thans onmogelijk de stad zonder gevaar te verlaten. De Gentse troepen zijn overal (67).

DE SLAG TE KWATRECHT.

Farnese was ingelicht over het opstellen der troepen van de Staten Generaal en, in een brief van 9 december belooft hij de Aalstenaars hulp binnen de vier dagen (68). Deze maal is hij zijn woord getrouw. Op 10 december verlaat baanderheer van Montigny inderhaast Condé met zijn legerkorps, vergezeld door signor Camillo del Monte en zijn ruiterij. Dezelfde avond kamperen de troepen te Blaton en Basècles, zonder iets af te weten van het doel der expeditie. Op 11 december beveelt Farnese hun naar Aalst op te rukken waar ze zich de volgende dag opstellen tegenover Borluut, generaal van het Oranjegezinde leger. Op de hoogte van het oprukken van Montigny en heel ongerust, schrijft de prins van Oranje dezelfde dag aan Borluut om hem tot voorzichtigheid aan te zetten « daar er moet gevreesd worden ... dat de vijand onze manschappen onverwachts zou aanvallen » (69).

Bij de aankomst van Montigny hadden de troepen der Staten zich voorzichtig teruggetrokken om zich te Kwatrecht op de Schelde weer te groeperen. Montigny was hen daar graag gevolgd, had hij het vroeger geweten. Doch de Aalstenaars konden hem onmogelijk inlichten over de verplaatsingen van de vijand. Het kontakt was verbroken. Overigens ware het niet mogelijk geweest hen achterna te zetten met de ruiterij alleen.

's Anderendaags achtervolgde Montigny de vijanden en trof hen aan terwijl ze de Schelde op pontons aan 't oversteken waren. Ze waren ten getale van dertien of veertien compagnieën voetvolk en drie of vier ruiterij. Het was dadelijk een algemene vlucht. Maar Montigny's schatting, verloren de Oranjegezinden zowat 500 man, die meestal verdronken en waaronder enkele hunner beste officieren. Hoewel hij beveelt geen gevangenen te maken, brengen zijn soldaten er een zestigtal mee, alsmede een vaandel en veel wapens. Zijnerzijds, had Montigny slechts negen à tien man verloren waaronder een moedig officier, Miruart geheten, die hij bizonder betreurde (70).

Het ware Farnese aangenaam geweest, als Montigny zijn overwinning te baat had genomen om Moorsel en Gijzegem te heroveren. Maar deze koesterde waarschijnlijk andere plannen. Hij antwoordde de prins eenvoudig, dat wat hij vroeg onuitvoerbaar was. Wat hem

---

(67) Magistraat van Aalst aan Ressegem, 7.12.1580 (S.A.P., 1801).
(68) Parma aan goeverneur en magistraat van Aalst, Bergen, 9.12.1580 (S.A.P., 1801).
(69) KERVYN DE VOLKAERSBEKE & DIEGERICK. — **op. cit.**, bl. 203.
(70) Brieven van Montigny aan Parma; uit Geraardsbergen, van 10, 11, 13, 15, 16, 18 en 20 december 1580 (S.A.P., nº 1816[4]).

zelf betreft, reeds op 18 december was hij met zijn troepen te Kortrijk, na in een enkele dag de afstand te hebben afgelegd tussen deze stad en Geraardsbergen. Montigny was in de Aalsterse hemel verschenen en dadelijk weer er uit verdwenen op de wijze van een meteoor. Zijn overwinning te Kwatrecht kon geen duurzame uitwerking hebben indien hij ze niet gebruikte om Aalst te bevrijden van het net vijandige plaatsen die het omringde. Bovendien was niets veranderd in de inwendige toestand der stad. Ook zond Moeskroen op 18 december aan Farnese een brief vol tranen : dat was het einde, ze waren helemaal op. De ellende der burgers was zo groot dat, liever dan nog iets van hen te verwachten, men hun zou moeten geven, « het land zijnde geheel afgeknaagd en opgevreten ». En hij stuurt de prins een zijner kapiteins om hem nogmaals de toestand in alle bizonderheden af te schilderen (71). De magistraat verklaart zijnerzijds dat de tegenwoordigheid van het kamp in het land gedurende die enkele dagen een ware ramp heeft veroorzaakt : alles werd verwoest, de boeren werden gevangen genomen en meegevoerd en het vee gestolen. De ellende is zo groot binnen de stad dat kapitein Giorgio Masuca, bij gebrek aan voeder voor zijn paarden, in volle raadszitting verklaard heeft, dat hij zichzelf zou helpen en de schuurpoorten openbreken, als hij geen voldoening verkreeg (72).

Aalst had de lijdensbeker nog niet tot de bodem geledigd. Zijn trage doodstrijd, waarin lichamen, gewetens en krachten moesten ondergaan, zou nog zestien maanden duren.

(Vervolgt). **François de Cacamp.**

BIJLAGEN.

25. **De magistraat van Aalst aan de Prins van Parma — Aalst, 24 juni 1580.** — *Beeld van de ellende der stad, belast met voetvolk en de nodige ruiterij niet heeft om de oogst te beschermen. De tegenwoordigheid van het kamp in het land is oorzaak van verwoestingen en de diepste ellende staat voor de deur bij het naderen van de winter.*

Monseigneur, V^re^ Ex^ce^ ne nous prendra de mauvaise part que l'avons, par pluisieurs fois, molesté avecq tant de remonstrances pour et à la conservation de ceste ville ... et pour dire le vray, noz consciences et n^re^ office requirent que nous nous y employons, pour nous descharger devant Dieu et lemonde. Et voyans la nécessité qui nous presse de si prez, n'avons volu obmectre de prendre n^re^ extrème refuge au giron de v^re^ Ex^ce^, comme à celle qui, de sa naturelle bonté et clémence, est accoustumée de secourir tous affligez bons et loyaulx serviteurs et subjectz de sa m^te^. Nous ne remectons en mémoire à v^re^ Ex^ce^ que nous sumes de tous costez environnez, voires assiegez des ennemis ... comme l'ayant plus que souffissamment remonstré et faict remonstrer, pour à quoy obvier avons requis d'avoir une compaignie de chevaulx albanez à lances, pour nous et noz bestiaulx garrantir contre les ennemis, les ravissans jusques à noz portes, sans contredict, occasion pour nous en fin oster tous moyens de pouvoir vivre, signamment où que noz bourgeois

(71) Moeskroen aan Parma, 18.12.1580 (S.A.P., 1748[2]).
(72) Bijl. nr. 36; — Moeskroen aan Parma, 23.12.1580 (S.A.P., 1748[2]).

ne peuvent trafficquer en quelque lieu que ce soit sans estre prins et mis à ranchon, double playe pour seulx qui se sont tousjours maintenuz au service et en l'obéissance de sa m^te^, ayant l'ennemi, depuis lesdictes remonstrances, faict de dommaige inestimable, sans pouvoir donner le remède qui convient. Et comme avions fermement espéré que v^re^ Ex^ce^ eusse faict effectuer ses promesses touchant ladicte cavaillerie et de pouvoir tirer hors ceste ville deux ou trois compaignies d'infanterie qui y sont à trop grande charge de nous et de nos bourgeois, n'avons touteffois, jusques ores, sentu quelque allègement, ce que nous constrainct d'escrire ceste à n^re^ Ex^ce^ et la supplier très humblement nous vouloir promptement envoyer ladicte cavaillerie et nous oster deux ou trois compaignies d'infanterie, pour, avecq les trois aultres et celle de n^re^ gouverneur, monsieur de Moscron, qui entrera, y joincte la cavaillerie, pouvoir cœuillir noz fruictz et moissonner noz biens de terre, qui de brief sont apparens de se meurir, veullans bien advertir nourrir aulcuns bestiaulx ny recouvrer ny beure, fromaige ny aultre chose duisante à la conservation du corps humain et conséquamment au maintènement de ceste ville, mais que l'ennemi nous, et à tous les villaiges circumvoisins, à denunché de les venir gaster et brusler à leur meurison, ce que nous causera une perpétuelle famine, désolation et ruine, chose qui pourra esmouvoir les plus cruels cœurs, pour veoir ceulx que se sont tousjours maintenuz au service de sa m^te^ vagabonder parmi le pays et mendier leur pain, comme voyons advenir aux aultres villes, ce que polrions eviter si plaisoit à v^re^ Ex^ce^ nous envoyer ladicte cavaillerie, nous oster lesdictes compaignies et faire reprendre par le camp, qui séjourne en ce quartier, la ville de Nienove, Liedekercke et aultres forts là entour, qui sont de petite reprinse, estans pour le présent noz vivres, pour ledict camp, en telle deminution, que si ne pouvons avoir le temps de moisson, que nous nous voyons tumber en totale ruine et perdition, tant pour nous, pour noz bourgeois que pour la ville, dont en avons bien volu advertir v^re^ Ex^ce^. Messieurs les commissaires estans icy arrivez, ont faict tout leur extrème debvoir pour donner contentement aux soldatz alterez, ayans ad cest effect, avecq grand et indicible travail, trouvé argent pour leur payer deux mois de gaiges, ce que, touteffois, à grande paine, ilz n'ont sçu faire pour aulcuns soldatz, qui ne voulloient, en prime face, ranger à la raison, mais enfin se sont conduictz pour recevoir deux mois de gaiges, pour le recouvrement et remboursement duquel argent, lesdictz commissaires se sont obligez envers ceulx qui ont furni lesdictz deniers, et signamment de point sortir ceste ville tant que v^re^ Ex^ce^ leur ait donné contentement pour faire remboursement à ceulz qui les ont délivré, suppliant au surplus que pour le maintènement de ceste ville, pour n^re^ bien, noz bourgeois, leurs femmes et enffans, qu'il plaise à v^re^ Ex^ce^ nous oster lesdictes compaignies, y demeurant quatres avecq ladicte compaignie des chevaulx. A tant ... L'Alost, ce XXIIIIe de juing 1580.

(get.) De Hamere.

(S.A.P., n° 1801, orig.)

26. **Charles de Boisot en J. de Cunchy, commisssarissen te Aalst aangesteld, aan de Prins van Parma — Aalst, 25 juni 1580.** — *Sedert hun aankomst te Aalst hebben ze ernstige moeilijkheden ontmoet. Als de soldaten vernomen hebben, dat ze niet al het geld zouden bekomen dat men hun verschuldigd is, hebben ze gemord en er is bijna een opstand losgebroken gedurend de troepenschouw. De tussenkomst van de heer van Montigny was nodig om ze tot bedaren te brengen.*
Het bij Geraardsbergen opgestelde kamp richt grote verwoestingen aan in de oogst en de burgers van Aalst klagen, dat ze overlast zijn. Ze vragen het vertrek van tenminste twee compagnieën voetvolk en de aankomst van een compagnie lansiers te paard.
Het onderzoek dat ingesteld werd tegen de medeplichtingen van de heer van Haussy wordt voortgezet.

Monseigneur,

Après avoir esté arivez en ceste ville vendredy dernier, avons remonstré aux magistrat, nobles et officiers des gens de guerre y estans, ce qu'il avoit pleu à v^re^ Ex^ce^ nous encharger, ensemble présenté v^re^ lettre, laquelle a esté receue de bonne part; et le lendemain a fait le semblable mons^r^ de Moucron, assisté de nous, à tous les soldatz, lesquelz démonstroient y avoir grand contentement; mais iceulx, entendans que n'avons l'argent qu'ils avoient espéré, pluisieurs, voires la pluspart, ont commenché à murmurer, disans ouvertement et en publicque qu'il leur fauldroit quatre ou cincq mois de gaiges, meismes qu'on leur debvoit faire présent, par dessus les quatre, du moings d'une, pour la bonne garde qu'ilz aviont fait à la ville, de sorte que le tout tendoit à quelque albarot ou sédition; meismement Monsr de Moucron ayant présenté sa commission de gouverneur, n'estoit apparent d'estre obéy, comme en vérité il n'estoit, crians qu'il convenoit avoir argent ou aultrement que les gouverneur et commissaires déléguez eussent peu demeurer arière, et qu'ilz sçavoient moyen pour avoir leur payement.

Et craindans que quelque inconvénient euist ensuivy, avons appellé aucuns des officiers, leur donnans à congnoistre qu'avions porté deux mois de gaiges mais que ne pensions les compaignies estre sy accomplies comme apparoit par leur rolles et que partant ferions tout debvoir de chercher les deniers pour suppler la somme par nous apportée et que ce pendant ilz auroient à entretenir leurs soldatz en tout bon office, ce qu'ilz ont fait au mieux que la nécessité du temps a permis, de sorte que mal nous a esté possible de parchever le besongné des informations, pour le soing et travail continuel à rechercher les deniers de toutes partz, lesquelz en fin ont esté trouvez, tant sur l'obligation de mons^r^ de Moucron que de nous aultres.

Lundy dernier, l'on a pensé les soldatz faire passer monstre, les ayans enfermé au jardin des abalettriers; et comme la compaignie du capitaine Peroy, estimée la plus doulce, avoit passé monstre et que celle du capitaine Croy debvoit suyvre, aucuns soldatz de ladite compaignie se sont tèlement altérez, comme a fait toute la reste des aultres compaignies, qu'ilz se sont rethirez dudit lieu vers le marchié, avec enseignes déployez, non sans apparent désordre, n'eult esté que mondit s^r^ de Moucron les euist appaisé avec pluisieurs remonstrances en tel cas pertenentes, sicomme que madame venoit par deçà, que sa ma^te^ avoit eu beaucop des affaires en Portugal, meismement que son Ex^ce^ se confioit en iceulx et que tout ce qu'estoit passé touchant l'emprisonnement de madame d'Aussy, des capitaines et aultres, ilz aviont protesté n'estre à aultre fin que pour le service de sa ma^te^ et non pour aucun payement, et que, pour le présent, ilz voudroient avoir la patience en attendant, de brief temps, aultre assistence de vred. Ex^ce^, en façon que, mardy ensuyvant, ilz ont paisiblement passé la monstre, par laquèle l'on leur a commenché à compter par teste.

Monsieur le marquis de Richebourg nous avoit appellé au camp pour entendre la démenée des affaires de ceste ville, et fust trouvé bon que le lendemain mons^r^ de Montigny se trouveroit icy, pour des soldatz prendre nouveau serment avec ordonnance expresse d'obéyr à mons^r^ de Moucron comme gouverneur, ce que a esté fait, de manière que présentement le tout est appaisé et est ceste ville à la dévotion de sa ma^te^ en de v^re^ Ex^ce^ aultant que ville par deçà.

Mais le camp, ces trois jours, a gasté et souillié icy allenthour toutes les fruictz de terre, quy euissent servy grandement à la commune pour leur entretien et vivre, joinct que la maillieure partie des vivres estans icy a esté emmenée pour subvenir au camp et de la suyte, tèlement que sy le camp demeure encoires III ou IIII jours allenthour de nous, craindons que ceste ville viendra à la meisme extrémité qu'a esté aultreffois Malines. Le peuple est fort bon et catholicque, mais il n'y a bonté quand la bouche est fermée. Tout leur espoir est que v^re^ Ex^ce^ en temps et besoing ne leur faillera, comme aussy mons^r^ de Moucron leur a promis et avons fait de n^re^ part.

Les bourgeois désireroient fort d'estre deschergez de quelque quantité desd. soldatz et en lieu d'iceulx avoir les lanches, voires Albanois s'il fust possible, à fin de garrantir leur plat pays allenthour, pour moissonner à

l'aougst prochain, ce que à n^re advis trouvons plus que nécessaire, joinct que par lesd. lanches on aura moyen de remectre les proches vilaiges allenthour de ceste ville et les garrantir, et les esloingnez, voires ceulx quy contribuent à l'ennemy d'une part et d'aultre, constraindre de faire contribution au prouffit de ces garnisons, conformément la contribution du pays de Flandres, à quoy desjà l'on avoit fait project pour acheminer icelle négociation; et avons esté constrainctz à tout ce que dessus vacquer préalablement, pour ayder à pacifier le tout et donner contentement à ung chacun.

Touchant les prisonniers qu'est n^re cherge principale, avons aussy tenu aucunes informations, lesquèles espérons continuer sur deux ou trois jours; mais jusques ores ne trouvons quelque fait de trahison, bien faultes commises tant par la dame d'Haussy que capitaines, dont envoyons les discours cy joinctz au loing. Lors que madame d'Haussy fust prinse avec les capitaines et que la ville estoit en armes, pluisieurs bourgeois furent prins prisonniers, aucune par hayne et aultres se présentans à la foulle, en nombre d'environ vingt, sur lesquelz il n'y a personne quy les sçache accuser.

S'il plaisoit à v^re Ex^ce, pour iceulx relaxer, nous auctoriser sy ainsy en justice trouvons convenir et comme vouldrions respondre, icelle feroit bien, à fin que les innocens puissant estre remis en leur honneur et comme la raison veult. Avec le premier espérons envoyer à v^re Ex^ce les informations en forme deue, à fin que, icelle visitée, soit ordonné comme en justice conviendra.

Sy madame fuist rethirée de ceste ville avec les capitaines, nous est advis que le peuple seroit mieux content, car estant la ville environnée des ennemys, les bons et zélateurs ne peuvent estre sans défidence, laquèle est fort endroit des compaignies de Croy, Hornes et Lueghenhaeghe. Sy en lieu d'icelles mons^r de Moucron povoit avoir la sienne, nous est d'advis qu'il suffiroit pour la garde de la ville, considéré que, par dessus les bourgeois, tous bons, il y a bien III^c L prebstres réfugiez, faisans ghuet et garde.

Touchant l'argent qu'avons levé, comme est dit, nous nous sommes obligez de ne sortir la ville n'est que ceulx quy nous ont assisté soient renboursez, à quoy nous a constraint la nécessité, sur espoir que v^re Ex^ce nous advouera et deschergera le plus tost qu'il soit possible. Et attendans v^re noble plaisir,

Monseigneur ... D'Alost, ce XXVe de juing 1580.

(get.) J. de Cunchy Charles de Boisot

(S.A.P., n° 1747[3], orig.)

27. **De commissarissen de Boisot en de Cunchy aan de Prins van Parma — Aalst, 11 juli 1580.** — *Vijandelijke verwoestingen rondom de stad. Wanhoop der bevolking. Voorstellen van een geheim afgevaardigde uit het land van Waas.*

Monseigneur,

Depuis n^re dernière du VIe de ce mois, n'avons peu faillir d'advertir v^re Ex^ce des courses que journèlement font les ennemys, jusques aux portes de ceste ville, de sorte que, depuis quatre ou cincq jours enchà, nous ont emmené bien les deux tierch des bestes quy estiont aux pastures tenans les rampartz, et n'y à moyen de les empescher, par faulte de chevaulx. Davantaige, ceulx de Lydekeercke et Nienhove, y estant, en chacune place, une cornette de chevaulx, ont fait défence à tous villaigeois alenthour de ceste ville et alieurs, de point contribuer icy, voires de pas amener la valeur d'un œuf, aultrement qu'ilz les brusleront et saccageront, joinct que dès maintenant ilz nous viennent livrer l'alarme; et ce pendant, alenthour de leurs places, on abbat les grains, et de ce costel n'est apparence de mectre en grange ung seul chariot; et cause que ce peuple commenche à entrer en désespoir, et certes non sans cause, car la garnison est grande et la pluspart à la cherge des inhabitans, n'estant possible y mectre tel ordre comme il convient, pour estre par trop accoustumez, paravant n^re arrivée, d'avoir les despens; et les vivres, dedens deux ou trois mois, se eschelleront bien avant, pour la mesme faulte des chevaulx, ne sera aussy possible d'avoir ung solz des contributions,

pour quelques fois assister les soldatz, parquoy il plaire à v^re^ Ex^ce^ ordonner que les chevaulx s'acheminent au plus tost qu'il soit possible.

Au reste, comme depuis que sommes venu en ceste ville, nous est venu trouver certain personnaige du pays de Waes, envoyé par une saine partie des inhabitans, déclairant le désir qu'ilz ont de se réconcilier avec sa ma^te^. Ledit pays est le mélieur et moings foullé de tous les quartiers de Flandres, mesmement pour la mélieure partie sert de vivres aux Ganthois, joinct que les impostz et tailles y estans vaillent XV à XVI mille florins par mois, et seroient contens d'entendre, moyennant secours, de contribuer en quelques jours cincquante mil escus et plus, tant sont ilz lassez de la tyrannie desdis Ganthois, y joindant qu'iceulx Ganthois ont délibéré (y ayant desjà prest bon nombre de gens à cest effect) d'emmener en leur ville toutes les despouilles dudit pays, ce que facilement ilz polront exécuter, ayants les rivières à ce propres, de manière que leur oster lesd. commodités, joinct le fruict que sa ma^te^ en recevroit, l'on polroit, avec le temps, espérer altération en la ville par faulte de vivres, n'ayans moyen d'estre secouruz que par le Sas, duquel il y auroit moyen oster les commodités par après. Quand mons^r^ le marquis de Rychebourg fust icy, je luy en parlois, mais ayant aultre emprinse sur la main, ne fut riens poursuivy. Depuis icelle faillie, ay renvoyé ledit personnaige vers ledit s^r^ marcquis, qui lors estoit à Tronchiennes, à fin de traicter avec luy, mais estant le camp party vers Courtray, est revenu ce matin sans avoit trouvé ledit s^r^, parquoy avons trouvé convenable de l'envoyer vers v^re^ Ex^ce^, à fin qu'icelle soit servie des moyens qu'il nous a mis en avant, pour le service de sa ma^te^, ensemble de la cherge qu'il a des inhabitans dudit pays.

Par n^re^ dernière susd., escrivions que sa ma^te^ levoit des impos en ceste ville et chastèlenie, qui estiont mis en oubly par faulte de les avoir donné à ferme; nous est d'advis que v^re^ Ex^ce^ feroit bien d'auctoriser quelqu'ung pour cest effect, pour essayer sy sa ma^te^ en polroit prouffiter quelque chose. Nous trouvons Arnould de Praetere, procureur au Conseil de Flandres, assez idoine à ceste cherge. V^re^ Ex^ce^ fera son noble plaisir.

Monseigneur ... D'Alost, ce XIe de Jullet 1580.

(S.A.P., n° 1747^t^, orig.)

28. **De magistraat en de honderdmannen van Aalst aan de Prins van Parma — Aalst, 11 juli 1580.** — *Nieuwe klachten over de ellende die de inwoners van Aalst te doorstaan hebben, namelijk wegens het uitblijven der beloofde ruiterij.*

Monseigneur, Pour le loing séjour que prenons de veoir le retardement de la cavaillerie albanèze que v^ro^ Excellence nous avoir si fermement promis, venons totalement en désespoir de pouvoir recouvrir quelque chose pour la nourriture de nous, noz femmes et enffans, d'aultant que l'ennemi, à son aise, se vient jeter devant noz yeulx, ravissans, jusques à noz portes, tous noz bestiaulx en grande abondance, nous astans par ainsy tous moyens de ne pouvoir avoir ny beure ny fromaige, comme encoires sabmedy et aujourdhuy avons porté les dommaiges, attendans parainsy de jour à aultre ladicte cavaillerie albanèze, sans que nous (qui tant désirons demeurer au service et obéissance de sa m^te^) pouvons obtenir une chose si pieuse (précieuse ?) pour n^re^ garrant, de sorte qu'avons de rechef et pour ceste fois volu bien supplier v^re^ excellence de nous vouloir assister et de ne point laisser décourager ceulx qui se monstrent tant loyaulx subjectz à sa m^te^ et à v^re^ Excellence. Nous sumes constrainctz de veoir devant noz yeulz, de jour à aultre, les ennemis devant noz portes et murailles, ravir noz bestiaulx, massacrer les paouvres laboureurs, les ranchonnans sans miséricorde, par lesquelz désastres noz bourgeois déclairent qu'on les veult point assister avecq ladicte cavaillerie, mais qu'on les veult totalement abandonner et les laisser venir et tumber en extrèmes misères et calamitez, sans l'avoir mérité, estans aussy les villaiges prestz de contribuer au prouffict de sa m^te^, mais comme ilz sont constrainctz de contribuer à l'ennemi de tous costez et qu'ilz ne peuvent estre par nous garrantiz, ilz sont forchez d'abandonner le parti de sa m^te^, comme

ne pouvans par n^re^ ayde faire leurs despouilles, se trouvans de jour à aultre, oultre leurs contributions audict ennemi, ranchonnez leurs femmes et enffans quand ilz sont trouvez d'avoir hanté en ceste ville où que une grande partie est réfugé, attendant ladicte cavaillerie pour faire leursdictes despouilles, de manière que l'apparence est grande que tous les paysans abandonneront ceste ville et se rengeront du costé de l'ennemi, ce que nous tumbera à une extrème désolation et ruine. Si plaisoit à v^re^ Ex^ce^ nous faire avoir ouverture, par les reprinses de Nienove et Liedekercke, nous nous pourrions maintenir en sceureté. La prions, comme aultreffois, pour ce obtenir et pouvoir ainsy trafficquer sur les provinces réconciliées et nous envoyant promptement ladicte cavaillerie albanèze, sans laquelle avons bien volu déclairer à v^re^ Excellence que voyons la perdition de la ville, dont désirons que soyons deschargez devant Dieu, le monde et sa m^te^. Nous supplions le créateur Dieu qu'il veulle inspirer v^re^ Ex^ce^ la promptitude et exécution de sa promesse pour ladicte cavaillerie. Les ennemis commenchent, à leur oisiveté, moissonner leurs bledz et, sans contredict, couper les n^res^. A tant ... D'Alost, ce XIe de juillet 1580.

(get.) De Hamere.

(S.A.P., n° 1801, orig.)

29. **De Commissarissen de Boisot en de Cunchy aan de Prins van Parma — Aalst, ... (1) juli 1580.** — *Wanhoop van de bevolking die tevergeefs op de beloofde ruiterij wacht. Kapitein Tollins die uit het slot te Wieze komt, klaagt dat zijn mannen niet betaald werden. Rijhove, goeverneur van Dendermonde, neemt de gelegenheid waar om te pogen ze om te kopen.*

Monseigneur,

Le désespoir auquel tumbe ce peuple, par n'avoir encoires eu ceste ville la cavalerie promise, nous constrainct de travailler v^re^ Ex^ce^, ensemble supplier qu'il plaise à icelle ordonner que lesdis chevaulx se hastent le plustost qu'il soit possible, aultrement l'on ne mectra ung seul grain dedens, temant l'ennemy toutes les fortes maisons icy alenthour, voires hier ont occupé la maison de mons^r^ de Luu à Moorseele, une bonne demye lieu de ceste ville, que mons^r^ de Mouscron n'a sçeu empescher, par faulte de la cavallerie, nonobstant que l'on estoit adverty deux jours devant que les ennemys traictoient avec ledit s^r^ de Luu ou ses gens qu'il avoit en sadite maison, par la perte de laquèle l'on perd aussy une moictié des contributions qu'on avoit espéré tirer sur le plat pays au prouffit de ceste garnison.

Le capitaine Tollins, estant avec soixante hommes sur le chasteau de Wyse, nous a beau remonstrer encoires hier qu'il estoit par trop de besoing de faire payement à ses gens et qu'il ne trouvoit moyen de les pourmener plus par belles parcles, meismes que, le matin, le s^r^ Ryhove, de Tenremonde, leur avoit escript une lettre avec promesses amples, qu'ilz voulsissent tenir la partie du prince d'Orenges, en sorte que craindons que enfin ne facent ung mouvaix tour, nous leur avons envoyé trois cens florins, mais ne les ont voulu accepter, disans qu'ils veuillent avoir deux mois de paye, comme les solldatz de ceste ville. De trouver sur n^re^ crédit ung pattart, n'est possible, ains au contraire ceulx qui nous ont presté solicitent leur remboursement, parquoy plaira à v^re^ Ex^ce^ ordonner que bien tost puissions donner contentement aux ungs et aultres, aussy pour point perdre le crédit quand l'on se trouvera en semblable extrémité.

Nous avons icy certaines nouvelles que, sur le Sas, diverses troupes d'Angloix et Escossois sont embarquez pour Frise, comme l'on tient. Touteffois, certain homme de bien avoit receu advertence de Gand qu'il y avoit intellegence sur Gravelinges, parquoy seroit que bon d'en advertir mons^r^ de la Motte.

---

(1) Zonder dagtekening. Waarschijnlijk van 17 juli.

Auprès d'Anvers, à Berchem, l'on fait amasse de gens, ayans certaine emprinse sur la main. Il y avoit ung bruict que c'est sur ceste ville, n'estant ce vraysemblable. Sy entendons aultre chose, ne faillerons advertir v^re^ Ex^ce^ à laquèle,

Monseigneur ... D'Alost, ce ... Jullet 1580.

Post data.

Monseigneur, nous entendons pour certain que le peuple de Gand a, ces jours passez, esté en alberote, tant pour la peur qu'ilz ont eu de n^re^ camp, que aussy pour les gens de guerre que le magistrat y vouloit mectre dedens, estans tous délibérez point laisser entrer garnison. Il semble que sy l'on polroit oster le Sas et les vivres du pays de Waes, que ledit peuple sans faulte s'eslèveroit contre leurs chiefz; et desjà il y en a qui assez ouvertement osent se déclairer.

(S.A.P., n° 1747[1], orig.)

30. **De magistraat van Aalst aan de Prins van Parma — Aalst, 22 september 1580.** — *Klachten over kapitein Masuca en zijn compagnie. Hun eisen zijn onverdraaglijk en ze weigeren de diensten die van hen mochten verwacht worden.*

Monseigneur, Nous ne sçavons assez esmerveiller des plainctes et doléances que le capitaine George ou quelques ungs de la compaignie ont dressé envers v^re^ Ex^ce^, contre tout droict et équité, usans de toute discourtoisie et mensoigne contre nous, que, selon l'ordre et tauxe qu'avons mis sus et pour la nouriture de leurs chevaulx, il estoit impossible qu'ilz se puissent maintenir et sustenter. Car dorz le commenchement de leur entrée, leur avons donné tel ordre qu'ilz n'ont eu aulcune occasion de se plaindre, de tant plus que de jour à aultre ilz font apporter tant de fouraiges, signament de l'avaine, par leur serviteurs, qu'ilz peuvent porter; mesmement comme il y at encoires à Morselle et aultres plus proches places, sur les champs, grandes quantités de l'avaine, ne peuvent la paine de les haller quérir, leur offrans à ce donner toute assistence et ayde des moysonniers, chariotz et d'aultres choses; mais ilz nous semble plus que on leur soit courtois, tant plus deviennent ilz déservisables. Il n'y a jour ilz peuvent aisément gaigner mille florins, leur monstrant lieus, places et frères accommoder pour acquérir grand bruict de vertu et bon butin, car comme les villaigois demeurans sur le pays d'Alost mennent leurs grains, vivres et marchandises vers Gand, Tenremonde, Bruxelles, Liekerke, Ninove, Audenarde et aultres lieux, sans payer aulcun droict de licences, du moings sans avoir ad ce passeport, ne peuvent la peyne de soy trouver, encoires sans dangier, de manière que avons esté contrainctz à le donner à cognoistre à n^re^ gouverneur, affyn qu'icelluy les eusse à pousser à ce faire, de manière qu'ilz se plaindent à grand tort et sans aulcune raison, ayant encoires ung bon nombre d'eux les despens de noz bourgois. Nous faisons tout ce que pouvons pour le service de sa m^te^, endurans ungne povreté avecq ungne désolation par la fureur de Dieu, qui nous frappe de tous costés, ayans impression que sumes abbandonnés de tout le monde, sans ayde et secours, ayant esté en cest misérable estat six mois de loing. Dieu sçait comment qu'on vive icy avecq nous au faict de la garnison, sans faire aulcune justice ou exemplaire punition, non obstant leur bon payement, comme le s^r^ conseillier Boisot fera plus ample rapport à v^re^ Ex^ce^, auquel prions vouloir adjouster foy et crédence, et mesmement au pouvre estat de ceste ville, ayans conceu tel espoir sur ses vertus et prudhommies, que en vérité v^re^ Ex^ce^ sera de tout advertie. D'aultre part, comme quelques marchans, bourgois de ceste ville, ayans séjourné quelques jours en la ville de Mons et ailleurs, pour furnir ceste ville de vivres et marchandises nécessaires à icelle, les ayant laissé en la ville de Lessines, par faulte de convoy et des chariotz qui leur failloient; or, comme, ce jourdhuy, avons faict requérir du capitaine George pour se trouver avecq sa compagnie audit Lessines et par ainsy donner escolte, par où advient que les bourgois ne peuvent furnir ceste ville de vivres

nécessaires à icelle et que partant nous supplions V^re^ Ex^ce^, ceste veue, incontinent vouloir despescher lettres vers le capitaine Conradyn que, incontinent et sans dilay, ilz s'aye à trouver audict Lessines, pour illecq trouver ledict capitaine George avecq ses gens. Et pour ne faillir en ceste négoce et besoigne tant nécessaire à ceste ville, prions v^re^ Ex^ce^ luy commander qu'il envoye incontinent après la recepte de la lettre de v^re^ Ex^ce^, du lieu où qu'il est, lettres d'advertence audict capitaine George, qu'il est parti, pour ne donner occasion au pouvre paysant de se plaindre du secours de l'ung ou de l'aultre, et que par ainsy ilz peuvent encheminer par ensemble, ou, par faulte dudit secours, les denrées se gasteront totallement sicomme beure, fromaige, suif et aultres choses trop nécessaires à ceste ville, et conséquament tombera ceste ville en grans inconvéniens. Et ne demandons que pour la secourir; donct prions v^re^ Ex^ce^ de vouloir user en cest endroict de toute volenté envers ledict capitain Conradyn. A tant .... D'Alost, ce XXIIe jour de septembre 1580.

(S.A.P., n° 1801, orig.)

31. **De magistraat van Aalst aan de Prins van Parma — Aalst, 27 september 1580.** — *Misdrijven gepleegd door de soldaten der compagnie van La Motte. Soldaten dezer compagnie hebben verstandhouding met de vijand. Bij een vijandelijke aanval op de stad, werd een hunner betrapt. Ze werden achtervolgd en ondergingen verliezen.*

Monseigneur, Comme par plusieurs fois avons remonstré à v^re^ Excellence les foules oultrages et incolences que la compaignie du capitaine de la Motte nous a faict depuis les désordres puis haguerres advenuz et qu'avons supplié à v^re^ Excellence que ladicte compaygnie poulroit estre remise, si est ce que, jusques ores, n'avons sceu advenir à n^re^ prétendu, au grand dommaige et désolation de la ville, laquelle s'en ira à perdition si v^re^ Ex^ce^ ne y pourvoye de brief en ostant ladicte compaignie, laquelle est, pour le présent, despourveue d'ung capitaine, d'ung lieutenant, n'ayant aulcun officier pour comander, estant icelle compaignie amassée de toutes nations des gens, n'ayant aultre chose en recommandation que pilleries et oultrages sur les pouvres subjectz de sa M^te^, n'ayant à perdre que l'espée et la cappe, se transportant pour quelque petite occasion au service de l'ennemi, comme voions de jour à aultre; et craindons que nous n'abvienne du mal de brief, pour les nations estraingiers qui sont entremeslez avecq ladicte compaignie. Nous avons, de jour à aultres, adventences que nous nous debvons garder d'iceulx, ce que nous à donné plus grande soubçon d'adjouster foy et crédence que nous, hier, avons meismes veu que la ville s'estant mise aux armes pour une dangereuse embuscade que l'ennemy, avecq une bonne quantité des chevaulx à lances et harcquebousiers à cheval, sans l'infanterie qui estoit sortie de Bruxelles, Bygaerden, Liedekercke, Ternat et aultres lieux, avoit dresséé tout tenant la porte par où qu'on va en Anvers, pour nous enfoncer, veu la pitite garde qu'on faisoit à ladicte porte, que ung soldat de ladicte compaignie, estant à la garde à ladicte porte, après avoir abandonné son lieu et garde de ladicte porte, monté à cheval, s'est trouvé en campaigne pour trouver l'ennemi. Et comme d'aventure il rencontroit quelcques Franchois avecq leurs coutelaces aux mains, s'est si avant oublié qu'aprez qu'il avoit esté recogneu de l'ung desdis Franchois, l'ayant nommé par nom et surnom, que chacun d'eulx respectivement ont remis leursdis coutelasses au foureau et baisir les mains les ungs aux aultres, aprez grande révérence faicte à l'ung l'autre, comme meismement ledict soldat confessé en plaine assamblée de Monsieur de gouverneur, capitaines des garnisons, magistrat et centeniers de la ville; de sorte que ce point nous a donné belle altération, qu'avons esté tout le jour en armes, comme estans ad ce constrainctz, d'aultant que l'ennemy s'est venu par deux fois présenter tout tenant ladicte porte. L'embusquade estoit d'environ de quarte vingts chevaulx, entre lanciers avecq banderolles verdes et harcquebousiers à cheval, qui estoient secondez de bonne quantité de gens de pied, sans ceulx qui estoient, en grand nombre, loing de là, en embuscade, comme on peult présumer, combien, de la vérité, ne sçavons encoires à paller. Tant y a que,

voyans que leur entreprinse estoit raillit, se sont retirez, dont environ huict ou dix gens de pied ont esté prins par noz gens prisonniers et ramenez en ceste ville, dont entre eulx est aussy prins ung des plus fameux larron, brigand, boute feu et traictre de sa M^te^ que ne sçaurions, nommé Jehan Fasteyn, bonnement dépeindre à V^re^ Ex^ce^. Il at, au printemps dernier, demouré en ceste ville, ayans tenu domicile et y faict la guerde avecq les bourgeois, comme aultres. Et depuis, s'estant rendu à l'ennemi, at aydé à brusler et mettre le feu dedans l'abbaye d'Affligem et cause de la trahison de Moorsele. Et comme, sur son emprisonnement, nous avons faict rassembler les gouverneur, nobles et notables avecq les centeniers de ceste ville, avons arresté de ne procéder plus oultre avecq ledict Jehan Fasteyn, soit à torture, que préallablement nous ayons advertence de v^re^ Ex^ce^ comment que nous debvrons user. Car de le relaxer pour ung mois de gaignes, s'est chose contre toute bonne discipline et occasion et accroissement et entretiennement de nourrir les meschans en leur meschanceté. Supplions qu'il plaise à v^re^ Ex^ce^ sur ce nous vouloir envoyer v^re^ bon plaisir et sur ung meisme poinct touché par noz dernières, des quatre prisonniers qui avoient saccagé et bruslé l'abbaye d'Affligem, attendans la responce en toute célérité. Il est plus que de besoing, pour la conservation de ceste ville, que v^re^ Ex^ce^ change les garnisons. A tant, ... D'Alost, ce XXVIIe de septembre 1580.

(S.A.P., n° 1801, orig.)

32. **De magistraat van Aalst aan de Prins van Parma — Aalst, 10 oktober 1580.** — *Waren die vruchteloos te Lessen sedert drie weken op een geleide wachten, gaan verloren. De boeren uit het land van Aalst worden door de koninklijke troepen gebrandschat en dit, grotendeels, onder toezicht van de troepen der Staten.*

Monseigneur, Les lamentations et afflictions tant de noz bourgeois que des manans et inhabitans du pays d'Alost nous forcent d'escripre cestes à v^re^ Ex^ce^ pour la ramentevoir de ses promesses qu'il a pleu à icelle de nous avoir faict, sur l'ouverture du chemin envers les provinces réconciliées, par les reprinses de la ville de Nienove et du chasteau de Liedekercke, sur lesquelles avions tellement jecté n^re^ ancre d'espérance que, aprez si long séjour, nous eussions sentu l'allègement et soulagement que tous, environnez et assiégez, attendent en grande dévotion, et non sans cause, d'aultant qu'il est impossible de pouvoir tousjours demeurer en ung si misérable estat, assiégez de tous costez, sans aulcune trafficque, n'est à la totale ruine et perdition des marchandises, lesquelles ne peuvent estre transportées en ceste ville sans bonne escolte, encoires que ce soit fort périllieux et dangereux, pour ne pouvoir si monnement recouvrer ladicte escolte, par où advient que les denrées viennent à néant, comme encoires pour le présent il est advenu, ayans noz bourgeois achapté quelque bonne quantité de suif, fromaige, beure, vin et aultres vivres plus que nécessaires à ceste ville et sans lesquelz icelle ne peult durer et continuer au service de sa m^te^, estans ainsy constrainctz de les laisser (passez trois semaines) en la ville de Lessines, à l'abandonne de tout le monde, en plaine rue, prennant chacun aultant de vin qu'il veult, de manière que si ladicte escolte ne leur vient endedans trois ou quatre jours, ilz seront constrainctz le tout abandonner pour les mauvais despens. Il n'y a paysant du pays d'Alost, non obstant qu'il est réconcilié à sa m^te^, et néantmoings contribuant par force audict Nienove, Liedekercke, Audenarde, Gavre, Escornaix et aultres lieux, qui se peult trouver en ceste ville avecq vivres, grains ou aultres denrées, sans, estant retourné en son logis, se veoir jecté audict Nienove en ung prison estroicte, ne y pouvant sortir que préallablement il n'aye payé sept ou huict cens florins, V^re^ Ex^ce^ peult considérer de quelle sorte que les subjectz de sa m^te^ réconciliez sont traictez par une malheureuse ville de Nienove et chasteau de Liedekercke, n'estans que cavernes de voleries et brigandaiges, ne servans à aultre œuvre que d'empescher toutes les contributions pour en partie payer noz garnisons, de manière que ladicte ville et Liedekercke peuvent sans contredict constraindre tout le pays d'Alost de ne riens transporter vers ceste ville et d'y tirer telles contributions, de faire

ammener telz bledz, vivres et fouraiges qu'ilz veullent, là où que, telles tanières estans réduictes à l'obéissance de sa m^te^, asseurons v^re^ Ex^ce^ d'y pouvoir tirer telles contributions qui souffiroient pour payer les garnisons qui sont icy, d'aultant que chacun retourneroit en son logis et feroit crétiner ses terres sans facherie, moyennant que v^re^ Ex^ce^ les exemptasse des foulles et mangeries des gens de guerre, occasions qui nous ont meuts de supplier à v^re^ Ex^ce^ qu'il plaise à icelle vouloir envoyer le camp audict Nienove, pour, aprez tant de calamitez, avoir moyen de pouvoir ung peu respirer. A quoy prions v^re^ Ex^ce^ vouloir entendre le plustost que sera possible, aultrement qu'il n'est en nous de pouvoir continuer es misères où que nous sumes. A tant .... D'Alost, ce X^e^ d'octobre 1580.

(S.A.P., n° 1801, orig.)

33. **De heer van Moeskroen aan de Prins van Parma — Aalst, 31 oktober 1580.** — *Misdrijven van het garnizoen van Halle in de meierij Asse. Geld voor de betaling der troepen ontbreekt. Klachten over kapitein Tollins die overbodige soldaten recruteert.*

Monseigneur,

La garnison de N^re^ dame de Haulx est venue depuis quelques jours enchà à Assche et aux places là environ, ayant de là emmené bon nombre de bestiaulx et ung paysant prisonnier, sur prétext que iceulx d'Assche n'aviont furny à leur quote de contribution que les commis prétendent receuller au prouffit de sa ma^te^, disans avoir cherge de v^re^ Ex^ce^. Et comme les mannans dudit Assche se sont venuz réclamer vers moy pour ravoir lesdis bestiaulx et prisonnier, ne les ay en ce sceu ayder, nonobstant que à cest effect je leur avois escript, à quoy ilz n'ont voulu entendre, qui me constraint de supplier v^re^ Ex^ce^ vouloir ordonner au chief de ladite garnison de qu'il aye à restituer lesdis bestiaulx et relaxer le prisonnier, par ce que lesdis d'Assche, dès le commenchement que suis entré en ceste ville, ont contribué avec les aultres villaiges icy alenthour. Et ores qu'ilz ne sont du district d'Alost, sy est ce qu'il plaira à v^re^ Ex^ce^ les laisser contribuer icy, pour subvenir aux nécessités qui se représentent journèlement, comme font aultres XX ou XXX villaiges, tant de Denremonde que Brabant, voisins à ceste place. Et est ledit Assche deux lieues et demye seulement d'icy et eslongné de Haulx IIII à V lieues, prenant regard que le pays d'Alost est ruiné et gasté, meismement que desd. contributions peu ou riens se peult collecter, joinct qu'une partie de ceste chastèlenie contribue à Haultrive et Courtray, pour estre par trop distans d'icy.

Comme, du payement dernier, l'on est demouré redebvable, pour les deux mois, III^m^ florins, il plaira à v^re^ Ex^ce^ ordonner que la parpaye se face.

La cavalerie se plainct journèlement de la faulte d'argent. Je prie v^re^ Ex^ce^ vouloir penser pour eulx, aultrement est à craindre que la nécessité les constraindroit d'estre plus avantageux alendroit les bourgeeois, qui sont povres et aux extrèmes, et à moyensemble au capitaine, seroit osté le moyen de les contenir en la discipline qu'il convient.

Il y a icy la compaignie de Tollins, que v^re^ Ex^ce^ a nouvellement pourveu, qui de jour à aultre, selon sa patente, remplit sa compagnie de nouveaulx gens, de sorte qu'icelle vient à grande cherge du pays, sans fruict, car il n'a en garde que deux maisons fortes, assavoir Wyse et Ghiseghem, en chacune desquèles places suffit le nombre de vingt hommes, que l'on polroit thirer de toutes les compaignies de la garnison de ceste ville. Il me semble (à correction) que v^re^ Ex^ce^ feroit bien de le mander au camp et seroit osté de ce pays une grande cherge. V^re^ Ex^ce^ fera son noble plaisir. Et fineray,

Monseigneur ... D'Alost, ce dernier jour d'octobre 1580.

Monseigneur, je supplie me vouloir mander la résolution de v^re^ Ex^ce^ sur le fait de madame van der Werfve, icy prisonnière.

(S.A.P., n° 1748[1], orig.)

34. **De heer van Moeskroen aan de Prins van Parma — Aalst, 28 november 1580.** — *Hij klaagt er over, dat de burgemeester hem bij de Prins geschaad heeft. Hij let zorgvuldig op het goed gedrag der soldaten en vergewist zich van hun trouw.*

Monseigneur, J'entens, à mon regret, par la lettre de v^re^ Ex^ce^ datée du premier de ce moiz et à moy rendue le 23e, qu'on aueroit de rechief faict plainctes à icelle des soldats de la garnison de ceste ville, comme mal et licencieusement se gouvernants, sans me porter le respect deu à ung gouverneur, ce que touttefois n'ay souffert, estant adverti, en aulcun de la garnison, sans le chastier et faire justice exemplaire de son desbordement et des foulez faictes tant aux payesans que au bourgeois, comme quelquefois les soldats se oblient et s'avancent; et qu'ilz s'auerionst opposés à l'exécution de trois vrybuuters, V^re^ Ex^ce^ est mal informé, ayns ceulx qu'estiont avérez estre telz ont passé le pas, au nombre de VII, desquelz le chief est tombé avanthier es mains de noz gens, bien qu'il réclame avoir sa commission des quater membres de Flandres, surquoy, pour ma décherge, n'ay sœu celer à V^re^ Ex^ce^ le source de laquelle ses dernières plaintes procèdent, comme il est notoire, par la confession du burchm^re^ de ceste ville, lequel, pour avoir sa dépesche en court, avoit formé requeste que tout alloit à rebours en ceste ville, sans que rien en fusst véritable. Parquoy, trouvant mon deshonneur en la requeste intéressé, par ce que V^re^ Ex^ce^ pouldroit avoir adjousté foy, je la supplie de vouloir selon ce mesurer toutz aultres rapports, lesquelz, sy ne s'en font ung mieulx, comme le burchm^re^ s'excuse, du moins les attribuer à l'œmulation et quelque secrète malignation et de conserver la bonne opinion de moy conceue, laquelle je m'esvertueray en tout et par tout seconder, en faisant mon extrème debvoir. Touchant les mal sentans de la foy, je n'ay en ma compaignie, jusques à ceste heure, nulz recognuz; des aultres compaignies ne pouvant bonnement respondre, je me suis rapporté à leur capitaines, lesquelz ne croyent semblablement avoir quelques ungs quy seriont scandaleux. Et quant à ceulx quy se vienent rendre, de Denremonde, Ninhove et des places voysines, je les ay mandé la plus gran part incontinent vers le camp, n'ayant retenu que trois, desquelz, pour les avoir expérimentés, je me persuade estre bien asseuré, pour me servir à quelque bon exploit; non de moins, sy V^re^ Ex^ce^ le veult, estant venue ma recreute, je les envoieray au camp. De rompre les maisons en la ville, jusques au présent nulz sont estés sy hardys et sy quelques ungs s'avanciont, je ne fauldray de les punir selon que V^re^ Ex^ce^ me commande, à laquelle je supplie le bon Dieu,

Monseigneur ... D'Alost, ce 28 de novembre 1580.

(S.A.P., n° 1748[2], orig.)

35. **De heer van Moeskroen aan de Prins van Parma — Aalst, 6 december 1580.** — *De vijand heeft het slot te Gijzegem aangevallen en haast zonder gevecht zijn overgave bekomen.*

Monseigneur, Ce jourdhuy l'ennemy, que j'avoiz hier escript à v^re^ Ex^ce^ estre arrivé à Denremonde, est approché le chasteau de Gyseghem, avecq quatre pièces d'artillerie et les soldatz quy estiont dessuz, après avoir tenu bon quelquez cincq heures, se sont renduz à la miséricorde et la plache entre les mains de l'ennemy, estantz les forces d'eulx trop grandes et le lieu nullement tenable contre le canon, comme aussy n'est la maison de Wyse, laquelle n'ay faict brusler par advys de messieurs du magistrat et des capitaines et pour ung mieulx. Et combien que je suis fort mary de la rendition soudaine, n'ay vouluz laisser d'advertir v^re^ Ex^ce^ et joinctement que toutz leurs desseings sont sur ceste ville, estantz à cest effect d'intention d'occuper toutz les fortz icy à l'entour, pour nous enserrer toutz les passages et par ce nous avoir à leur dévotion; mais qu'ilz facent tout ce quy peuvent, ilz nouz prendron pas sans moufle, ayns le désyr que j'ay, avecq les capitaines, soldatz et bourgeois, de les veoir, nous faict accroistre le courage et espérer honneur et louange, estant ung chacun bien animé et délibéré, soubz asseurance que

v^re Ex^ce ne fauldrat, à tel évent et tout aultre besoing, nous donner succourz, ce que très instamment je supplie icelle avoir pour recommandé, ensemble le payement des soldatz et provisions nécessairez à la ville, et prie le bon Dieu,

Monseigneur, ... D'Alost, ce XIe de décembre 1580.

(S.A.P., n° 1748², orig.)

36. **De magistraat van Aalst aan de Prins van Parma — Aalst, 18 december 1580.** — *In de stad is de ellende groter dan ooit en de eisen der soldaten steeds hatelijker. Ze moeten dringend betaald worden. Het platteland werd door het kamp van baanderheer van Montigny verwoest. Zijn soldaten hebben het vee meegevoerd en mannen gevangen genomen.*

Monseigneur, Les continuelles pleurs et gémissemens de n^re tant pouvre et désolé peuple, lesquelz, au regard d'attendre toute assistence et solaigement en leur extrémité, comme n'ayants moyen du monde pour nourir leurs petitz enffans, ayans esté enserrez l'espace de XIIIIe mois et davantaige, sans avoir eu trafficque du monde ny receu maille de leurs biens, tout au contraire se treuvent de plus en plus journellement tirannisez et forchez des soldatz, tant chevallerie que infanterie, à les donner les despens, chose inhumaine pour ung peuple tant affligé et pouvre, etce, tout par faulte de payement, ce que nous cause ung regret extrème, quy, pour nous maintenir fidelz au service de Dieu et sa Ma^te, (comme tenuz sommes de faire) voyons n^re peuple sy misérable estre traicté et rongé jusque aux os, de sorte qu'à la longue ne sçaivons où devenir, ne soyt par v^re Ex^ce donné le prompt remède quy est unicq : d'envoier payement ausdictes compaignies, pour pouvoir maintenir ainsy ladicte ville au service de sa Ma^te et faire contenir les soldatz en discipline et obéissance militaire, veuillans bien advertir à v^re Ex^ce qus, sans ledict payement, il est impossible de maintenir les bourgois en la ville, ains seront contrainctz le peu de restat entièrement abbandonner, que Dieu ne veuille. Et comme il a plainct à v^re Ex^ce ne faire marcher en ce quartier le camp pour nous secourir (sur le rapport qu'à v^re Ex^ce avoit esté faict qu'estions assigez) ne schavons condignement icelle remerchier. Mais comme avions espéré qu'on eulst traicté noz villaiges en amys, comme réconciliés à sa Ma^te et contribuants, tant en fouraige que aultrement, tout au contraire, l'ont entièrement ruyné et prins plusieurs des paysans prisonniers, pour en tirer ranchon, ayants aussy ravi tout leur bestial, de manière que ne trouvons remède pour doresenavant pouvoir maintenir n^re chevallerie des fouraiges, d'aultant que le camp, comme dict est, ont prins tous les chevaulx, ensamble tous les bestes à corne et, que plus est, les paysans prins prisonniers, lesquelz présentement encoires détiennent, pour en tirer ranchon. Sy le très noble plaisir de v^re Ex^ce ne soyt de faire commandement exprès que lesdictz prisonniers soyent relaxés et leur bestial restitué. Car aultrement serons en la plus grande perplexité du monde, estantz menassé du capitaine George, en plain collège, devant le gouverneur, nobles et notables, de rompre les grainges, tant dedans que dehors la ville, et prendre les fouraiges de noz pouvres bourgois par force, comme de faict il a commencé de faire, sans mille aultres plus grandes insolences quy journellement se commettent, sans que le gouverneur en veuille faire punition. Mais patience... Finablement, comme nous nous trouvons en la plus grande perplexité du monde par faulte de provision de bois, supplions très humblement à v^re Ex^ce qu'il plaise à icelle nous accorder deux demy cannons, avecq quelque chevallerie, pour nous faire quicte des chasteaulx cy allentour, qui empeschent ladicte provision, estantz aussy journellement à noz portes. A tant, ... D'Alost, ce XVIIe jour de décembre 1580.

(au verso) A l'audiencier, pour en faire lecture au Conseil.

(S.A.P., n° 1801, orig.)

Curiosa uit de Pachtovereenkomsten der Kartuize St Maartens Bos te St Martens-Lierde

Tijdens het geduldig uitpluizen van droge, zakelijke pachtovereenkomsten, wordt de inspanning, die de lezing ervan vergt, af en toe wel eens onderbroken door een of andere typische passage in de uitstippeling der overeenkomst.

Spontaan gaat u er bij glimlachen. Voor ons, zakelijke twintigeeuwse mensen, komen die details in de pachtovereenkomst enigzins wonder voor. Onze voorouders echter vonden dat normaal en dat gebeurde courant, al was soortgelijke extra compensatie niet altijd op perkament of papier gesteld. Het hoorde bij de geplogenheden van de tijd. Of die « extratjes » of « verplichte attenties » de pachter spontaan uit het hart kwamen, dat is een andere vraag. Feit is dat menige boerin tegen de vervaldag van de pacht de deegtrog en het spinnewiel drukker hoefde te hanteren.

Onderstaande excerpten hebben we opgetekend uit de pachtbrieven der kartuize daterend uit de 17e en 18e eeuw (1).

1607 — Uit de pachtbrief van het hof te Boesbroek op Deftinge :
« ...ende die heeren van het voorseyde Godtshuys jaerlicx gheven elck een pinte spaenschen wyn... »

1613 — Uit de pachtbrief van het Neerhof (gelegen bij de kartuize) :
« Item bovendien belooft den selven pachter alle jaren de Religieusen te beschenken met een paer gebacx... »

1622 — Uit de pachtbrief van het Neerhof :
« Item sal oock gheven de broeders elck een paer linnen hemden ende een paer schuttecleeren (2) ... »
« Item sal den zelven pachter ghehauden zyn alle jaren de Religieusen te beschinken met een paer ghebacx... »

1630 — Uit de pachtbrief van het Neerhof :
« ...hy sal oock eens aen elcken conserse (3) ende donaten (4) een schuttecleeren schincken boven de wyn geldt...»

1637 — Uit de pachtbrief van het Neerhof :
« ...voorts oock moet den pachter jaerlicx beschinken het convent ten twee reysen (5) met een erlijcke portie wyn, mitsgaders eens aen elcken broeder vanden selven clooster te geven twee veerschorten (6) ... »

1650 — Volgende tekst komt maar voor bij de grote verpachtingen van hun hofsteden (7) :

---

(1) Gent. Rijksarchief. Fonds Kartuizers St Maartens-Bos, nrs 11 en 12.
(2) klederen om bij het werk te dragen.
(3) conversen zijn in de kartuizen lekebroeders met eeuwige geloften.
(4) donaten zijn lekebroeders zonder geloften.
(5) betekent tweemaal.
(6) schort. In de volkstaal aldaar nog : voorschoot.
(7) Zo verpachtte de kartuize haar hofsteden : het Neerhof en het hof ten Bosse gelegen in de onmiddellijke omgeving der kartuize op St Martens-Lierde; het hof te Nieuwpoort op Ste Maria-Oudenhove; het hof te Boesbroek op Deftinge en het hof te Nieuwenhuis op Moerbeke-Viane.

« Item sal hy het convent jaerlyckx moeten vereeren met taerten ende vlayen... »

1665 — Uit de pachtbrief van het Neerhof :
« Item sal den pachter alle jaeren de religieusen beschenken tot twee reysen telcken keeren met elck een pinte wyn, gevende tot dien eynde telcken keere eenen patecon... »

1696 — Uit de pachtbrief van het hof te Boesbroek op Deftinge :
« ...aende paters jaerlicx yder een pinte wyn met twee wafels op de kermisse van Deftingen... »

z. d. — Uit de pachtbrief van het Neerhof, brief uit het midden van de 17e eeuw, te oordelen naar het geschrift :
« ...vier pont voor de cappe voorden prior (8); elcken broeder twee hemden ende twee schuttecleeren ende mits broeder Geeraert geen hemden ende draeght drye paer schuttecleeren... »

1705 — Uit de pachtbrief van het hof te Boesbroek op Deftinge :
« Item sal den pachter op de kermisse van Deftinge aen elcken Pater moeten geven een pinte wyn ende twee taerten, ende sal daer tegen op Ste Brunodagh t'hooghmisse ende ter tafel met de broeders mogen kommen, ende in cas van vlughtinghe (9) sal het kamerken, het boeren hol genaemt, voor hem ende syne familie gereserveert blijven. Gevende voor wyngelt een permissie pistol ende aenden E.P. Procurator (10) een bewys van vyf guldens 10 st. op eenen hoyemaecker tot Geersbergen (11) om hem eenen hoet te maecken... »

1714 — Uit de pachtbrief van het hof te Boesbroek op Deftinge :
zelfde tekst als pachtbrief van 1705 met deze variante :
« ...ende in cas van vluchtinge sullen wy tot synen ghebruicke laeten de kamer daer hy voor desen noch heeft inghevlucht... »

1741 — Uit de pachtbrief van het Neerhof :
« item soo is den pachter oock belast jaerelijckx te gheven op Ste Martens Lierde kermisse aen iederen religieus van het voornoemt clooster eenen podt goeden wyn... »

1759 — Uit de pachtbrief van het Neerhof :
« nota moet aen iedere religieus een pot witten wyn van den besten gheven op St Martens Lierde kermisse... »

EREMBODEGEM. **Valère Gaublomme.**

---

(8) De prior is de overste der kartuize. De Kartuizen, zelfs de Grande Chartreuse hebben geen abt, doch priors. Hun kloosters zijn, bij name, geen abdijen doch priorijen.

(9) In tijden van oorlogen of beroeringen zochten velen een veilig onderkomen in de kartuize. Vluchtelingen en achtervolgden genoten er van het asielrecht.

(10) Monnik belast met het stoffelijk beheer der kartuize, alsmede met de leiding van de familie van het convent, d.i. van lekebroeders en knechten.

(11) Geraardsbergen.

Bijdrage tot de Geschiedenis van Denderleeuw

II. **DE PASTOORS EN HET PAROCHIELEVEN** (vervolg).

De opvolger van pastoor Aerts was **J. Frans Bosteels,** geboren 27 juni 1760, die als sukkursalist hier werd benoemd op 27 Vendimiaire van het jaar XI. Bij zijn aanstelling deed hij de eed van trouw aan de republiek en op 29 Prairial van het jaar XIII, in de katedraal, heeft hij trouw gezworen aan de keizer. Zijn parochie telde bij zijn aankomst ongeveer 1500 zielen (82). Door zijn vrijgevigheid en innemende goedheid voor zijn parochianen heelde hij de wonden door de Franse Revolutie geslagen en zorgde voor de bloei van het parochieleven.

Uit de schikkingen van het konkordaat volgde dat de parochie van de dekenij Aalst overging naar de dekenij Geraardsbergen en het aartsbisdom Mechelen verliet voor het bisdom Gent.

De herstelling van de kerk werd aangevangen, ingevolge een besluit van de kerkfabriek op 15 juli 1803, waarbij bepaald werd « dat er moest remedie gedaen worden aen een scheur in de vorst van Ste Amandus Choor, door verscheyden bewerkingen van hout, steen, ijser enz. ».

Op 22 april 1804 volgde de oprichting van de *Broederschap van de Gedurige Aanbidding,* die bij de stichting 1486 leden telde, die zich er toe verbonden op een bepaalde uur te komen aanbidden (83).

Met 130 gulden werd in 1809 een kopere ciborie aangekocht, terwijl 91 gulden 7 stuivers werden betaald voor het witten van de kerk.

Met de toren was het erg gesteld, want « het blood dak onder de pinne van den thooren » diende in 1813 dringend met schaliën bekleed te worden.

De overgang van het keizerlijk regime naar het koninkrijk der Nederlanden vond te Denderleeuw plaats zonder veel beroering voor het parochieleven. Vermoedelijk had de pastoor gehoopt dat de kerk zou hersteld worden in het bezit van haar goederen. Dit werd een tegenvaller. Bij de paasbiecht weigerde hij de absolutie aan Jan Willemsen, die een gedeelte van de kerkgoederen voor de Openbare Onderstand had in bezit genomen. De deken oordeelde dat de pastoor wat voortvarend was te werk gegaan en in mei 1822 werd hij verplicht deze zaak in orde te brengen, daar naar de mening van de deken, de goederen beter in de handen van het armenbestuur dan van het goevernement waren.

---

(82) De parochie telde in 1804 1532 zielen, « quas ipse numeravi », schreef de pastoor.

(83) In 1845 werd een nieuw register aangelegd, met bepaalde uur tot 1859. Van dan af tot 1877 werden de leden ingeschreven, om opnieuw een uur aangeduid te krijgen tot 1890. De ledenlijsten werden bijgehouden tot 1933.

Op 3 mei 1819 werd grote schade toegebracht aan de kerktoren door blikseminslag. De brand, hierdoor ontstaan, werd geblust door visser Frans Sonck, die op levensgevaar de brandende planken afrukte (83bis). De regering schonk voor de herstellingswerken 1000 gulden (Koninklijk Besluit van 1 mei 1820), terwijl een omhaling onder de parochianen 750 gulden 20 cents opbracht.

De verbetering van de ekonomische toestand van de bevolking maakte het mogelijk in de kerk verdere herstellings- en verfraaiingswerken uit te voeren. Vooreerst in 1821 het herstellen van het orgel (154 gulden 28 cents), evenals het witten van de kerk (45 g. 72 c.); in 1825 het marbreren van het hoogaltaar door G. Jos van Buscom, van Aalst (210 gulden); in 1826 volgde de herstelling van drie altaren (448 g. 15 c.) en een venster (135 g. 42 c.); op 27 maart 1827 werd bij zilversmid Melaerts een zilveren wierookvat en dito schelp aangekocht (334 gulden) en op 5 december 1827 bij dezelfde een zilveren schotel en twee ampullen (150 g.); in 1828 werd bij Grossé een kazuifel aangekocht (100 g.) en het volgend jaar een tweede (70 g.), evenals bij Van der Poorten een processiehemel (455 gulden).

Het einde van de Verenigde Nederlanden, luidde een ekonomisch verval in, zodat « het getal der armen dagelijks aengroeyde », met als gevolg dat « vele die gewoon waeren was te offeren, doen of konnen het niet meer » (84).

Op 2 augustus 1832 had pastoor Bosteels de eer koning Leopold I op de pastorij te ontvangen. Te 10 u 30 kwam de koning aan in het dorp; op het plein voor de kerk werd hij door de pastoor in het frans verwelkomd, waarop de koning in vleiende bewoordingen antwoordde; hierop ging de koning met zijn gevolg naar de pastorij, waar hij een kwart uur uitrustte en een glas wijn dronk, waarna hij een legergroep van 12.000 man schouwde in de Schaliemeersen. Begrijpelijk was de bevolking talrijk opgekomen en heerste er feeststemming (85).

Dat onder de bevolking nog het Frans Tijdperk niet vergeten was en hieraan een minder goede herinnering bewaarde, blijkt uit de briefwisseling van pastoor Bosteels, die in 1834 betreffende het officieel tarief antwoordde : « Wat art. 9 betreft... de tarief is hier gelijk doorgaens ten platte lande niet in voege. Zijne Hoogw. Fallot de Beaumont liet het aan ieders beliefde van, of de tarif of het ons gebruyk te houden, en het was hier aldus gestelt dat men bij veele *Fransch gezind* (ook in de tekst onderlijnd) en bij andere, nl. bij het dom gemeente, *baedzugtig* (onderl.) scheen als men voor den tarif was, om welke reden den tarif daer bleef ».

In 1833 werd de kerkvloer door Jozef Cardon, met steen van Bas-

---

(83bis) In de kerkrekening van 1820 staat een uitgaaf van 76 gulden 7 cent « geemeriteerd voor het blusschen van den toren aen Sonck ».

(84) Parochiale briefwisseling, 1834.

(85) Briefje in het latijn, in het Liber Memorialis.
De koning was vergezeld van zijn oudste broer, de hertog van Saksen-Coburg. Op 25 september daaropvolgend, keerde de koning, samen met koningin Ludovica Maria Theresia, hertog Ferdinand Philip van Orleans en verschillende legeroverheden naar Denderleeuw terug. Bij deze gelegenheid stortte een brug over de Dender geslagen in, zonder grote materiële schade (Cfr **Moniteur Belge,** 3/8 en 27/8).

secle (witte marmersteen) vernieuwd, waarvoor 566 f. 36 c. werden betaald.

Tot 1816 was *Van Achter* (86) hier onderpastoor, werd opgevolgd door *F. Dujardin* en vanaf 18 augustus 1819 door *Fr. van der Heyden.*

Pastoor Bosteels overleed te Denderleeuw op 27 mei 1840, na zijn vrijgevigheid bij testament tegenover zijn kerk en jegens de armen te hebben bevestigd. Aan de eerste schonk hij 700 gulden brabants courant of 1269,84 F, zonder enige last; het bedrag voor de armen van de parochie bedroeg 1400 gulden.

J.F. Vermeere kwam als opvolger van pastoor Bosteels naar Denderleeuw, dorp dat, ten gevolge van de rivaliteit tussen de twee voornaamste families — Sonck en Vaerman —, verdeeld werd door de politieke passies, welke reeds hun schaduw wierpen op het parochieleven.

De klokken waren, op de kleinste na, einde december 1799 door de Franse overheid weggehaald. Tot 1841 beschikte de kerk nog slechts over de kleine klok, wanneer op de zitting van de kerkfabriek van 16 augustus besloten werd een grotere klok te laten gieten, ter vervanging van de bestaande. Dit werk werd uitgevoerd door A.L.J. van Aerschodt, opvolger van Van den Gheyn (87).

Naast een mooie versiering, met beeltenis van de Moeder Gods en van de H. Amandus, was volgende tekst op de klok aangebracht :

> « D.O.M. et sancto Amando, loci de Denderleeuw Patrono, Amandus vocor et conflata sum sub rev. Domino J.F. Vermeere, pastore patrinisque Domino C.J. Sonck Burgemagistro et Domina M.C. Van Santen, anno Domini MDCCCXXXXI. » « A.L.J. Van Aerschodt-Van den Gheyn me fudit Lovanii » (88).

Onder de inbraak in de kerk, in de nacht van 22 op 23 augustus 1842, « langs het venster aan de calvarieberg », leed de kerk geen groot verlies (89).

Een paar jaar later reeds dacht de pastoor er aan, een tweede klok bij te kopen, waartoe bij de Spaarkas van de Société Générale een lening van 3000 F werd aangegaan (90).

In zijn verdere plannen voor de verfraaiing van de kerk werd de pastoor gedwarsboomd door de ongunstige tijdsomstandigheden, die

---

(86) Onderpastoor van Achter werd hier begraven op 5.1.1816.

(87) « ... tot het aankoopen en ergieten tot vermeerdering van een klok ter grote van circa 2100 ponden » (Register van deliberatie, 16.8.1841). « Van Aerschodt d'elft van de nieuwe klok 2016 F 66; voor de klepel, wiel, banden 204 F 08; aan de klokgieter 139 F. » (1842); « voldoening voor de klok 2016,66 F »; « omgehaald voor de klok 1298,74 F » (1843).

(88) « Ter ere van God, allergoedertierenst en machtig, en ter ere van de H. Amandus, patroon van de plaats Denderleeuw, wordt ik Amandus genaamd en ben ik gegoten onder eerw. heer J.F. Vermeere, pastoor en met als peters, heer C.J. Sonck, burgemeester en mevrouw M.C. Van Santen, ten jare onzes Heren 1841 » (letters van ongeveer 8 cm.) « A.L.J. Van Aerschot-Van den Gheyn goot mij te Leuven » (letters van 3/4 cm).

(89) « Het kasken der kerkschael werd opengebroken, waarin circa 1 Fr kopergeld lag » (Briefwisseling 1826-54).

(90) Beslissing van de kerkfabriek op 1 januari 1843; goedkeuring van de Bestendige Deputatie van Oost-Vlaanderen op 1 april 1843.

zijn volledige aandacht en bekommering vergden, om in de mate van het mogelijke de nood bij zijn parochianen te lenigen. In 1845 waren er immers 127 gezinnen, bestaande uit 570 personen, aangewezen op de C.O.O.; in 1846 was het aantal behoeftigen gestegen tot 882 (156 gezinnen); begin 1847 telde men niet minder dan 1200 noodlijdenden of 190 gezinnen op een bevolking van 2026 inwoners. De armoede was zo groot, dat tal van mensen onder de H. Mis een plaats zochten op de altaartreden, ten einde geen stoelgeld te moeten betalen (91).

Maar zelfs deze noodtoestand wist de pastoor te gebruiken om het kunstpatrimonium van de kerk te vermeerderen : in 1845 werd een nieuw kleed en een mantel voor het beeld van O.L. Vrouw « in Brusselsch werk door de parochie gemaakt en gegeven » (92).

De beslissing van de kerkfabriek « een marberen tombe en marberen bekleedinge te doen maeken aen den hoogen autaer », in januari 1845 genomen, werd in oktober 1847 vervangen door een andere, « den hoogen autaer met snijwerk te bekleeden nl. Lam, omringd van vergulde stralen ». Tevens werd besloten het misboek en de kanonborden met zilver te beslaan. Dit zilver kwam voort « van verscheidene zilvere kaetsballen, door de liefhebbers van het kaetsen eertijds als prijzen gewonnen en aen de kerk geofferd, en ander oudzilver als snuyfdoozen enz. (150 F) ... » (93). Bij Frans Dellanoy liet men een kruisweg schilderen (350 F).

Grotere herstellingswerken waren noodzakelijk. Het bestek door bouwmeester F. Couck opgemaakt, beliep tot 1950 F (94). In de loop van 1849 werden deze werken uitgevoerd.

Naast de materiële zorg om de parochiekerk, was de pastoor niet minder bekommerd om het geestelijk welzijn van zijn parochianen. In januari 1843 zorgde hij er dan ook voor dat een Grote Zending werd gehouden door de eerwaarde paters Jezuïeten, die schier alle gelovigen bereikten. Opdat dit werk duurzaam zou wezen, werden tal van broederschappen opgericht, o.m. op 22 januari 1842 de *konfrerie van de H. Rozenkrans* (toelating van Rome 28.12.1838), die 611 leden telde, op 2 januari 1843 deze tegen de godslastering (95), evenals het St.-Vincentius à Paulo genootschap, dat een belangrijke rol speelde in het tot stand komen van « het leerwerkhuis »; op 25 oktober 1848 volgde de kanonnieke oprichting van de kruisweg, terwijl de pastoor zich voordien reeds had ingespannen om het bidden van het rozen-

---

(91) « Het misgewas der aardappels en vervriezen van het koolzaad in 1849 » had voor gevolg dat vele kleine landbouwers hun pacht niet konden betalen. Hieruit blijkt dat de gevolgen van de Hongersjaren nog bleven voortduren. — In die jaren werd een perceeltje land geruild voor een « bakte brood » ?

(92) Register van deliberatiën, 1803-45.

(93) ib., 1845-97.

(94) Aan de toren en kerkmuren 920 F; aan de kerkhofmuur 355 F; aan het dak van de kerk, levering van schaliën en hout 675 F.

(95) « Deplorandus abusus blasphemandi, iterum praecipue apud istos homines vulgo **Schiptrekkers** ». Die plaag was verbeterd sinds de Missie, maar niet uitgeroeid (Status parochiae, 1845). — Bij de oprichting telde « het geestelijk verbond om de godslastering, vloeken en de verwenschingen uyt te roeyen » 1442 leden. — Bijgehouden tot 1859.

hoedje te bevorderen (96) en het ontvangen van de sakramenten aan te moedigen.

Maar de pastoor begreep het belang van een goede opvoeding, die helaas in vele gezinnen ontbrak (97). Daarom ijverde hij vooral voor de oprichting van een school — « une école manufacture de dentellières » —, die tevens zou bijdragen om de nood, die heerste in vele gezinnen, te lenigen (98). Op 9 november 1844 werd de school geopend door de zusters Fransciskanersen van het Crombeen te Gent « als werk- en leerschool ». Deze school zal een belangrijke rol spelen in de verdere opgang van het dorp, door de invloed die zij uitoefende op de toekomstige moeders.

Vanaf 1842 werd de pastoor terzijde gestaan door onderpastoor *Frans Bral*, geboren te Knesselare op 27 november 1812, en voorheen gedurende 14 maand onderpastoor te Verrebroek, die *B.F. Staes* opvolgde.

Pastoor Vermeere werd in 1854 opgevolgd door **Jozef Lamotte,** die hier slechts, als « een goed en ijverig herder » gedurende vier jaar werkzaam was. Hij was een mens met kunstsmaak, die het knoeiwerk van een of ander voorganger aan de kerkmeubilering ongedaan maakte. Op de zitting van de kerkfabriek in april 1856 werd « besloten den verf van de medaillons te doen afwasschen, alsmede van het overige snijwerk der kerk » en « het snijwerk naer dat den verf is afgewasschen, zal men doen vernissen met vernis » (99).

In 1855 werden naast 8 zilveren kandelaars, twee geplatineerde processielantaarns aangekocht en het kerkorgel hersteld (100).

Zijn toewijding en goedheid wist de pastoor vooral te betonen, wanneer de tifus uitbrak op de parochie en tal van slachtoffers maakte vooral op de wijk Leeuwbrug, in augustus 1857 (101) en nog grotere uitbreiding nam gedurende de maand december.

---

(96) « 's Avonds van de meimaand is de kerk vol t.e. van O.L. Vrouw » (ib.).

(97) « Maxima hujus parochia miseria et omnium fere malorum ac abusuum origo est magna plurimorum parentum negligentia in instruendis et pie educandis pueris. Praeterea existit hic quoddam hominum genus vulgo **schiptrekkers** quorum numerus non est exiguus ». Deze zijn weinig bekommerd om de opvoeding van hun kinderen (ib.).

(98) In 1842 verzocht pastoor Vermeere om een subsidie tot het oprichten van « une école manufacture de Dentellières » op een terrein van de kerk. Dit plan werd door de kerkfabriek goedgekeurd. De goeverneur vroeg hieromtrent het advies van de bisschop op 22 oktober 1842. Het bisdom antwoordde op 24 oktober, dat dit voorstel werd goedgekeurd, gezien deze kantscholen het enig middel waren om onze arme bevolking te helpen; men vond er geen bezwaar in hiertoe dit terrein van de kerk ter beschikking te stellen. De kerkfabriek verzocht 1000 F te mogen besteden tot de opbouw van deze school (3.4.43). Het bisdom keurde dit goed op 3 mei en verzocht de provincie dit eveneens te doen; de goedkeuring van de bestendige deputatie volgde op 9.12. 1843.

(99) Register van deliberatiën van de kerkfabriek.

(100) 8 zilv. kandelaars (4000 F), herstel van het orgel (2000 F).

(101) « 't Is ook het gehucht Leeubrug dat als het ongezondste gedeelte onzer gemeente aenzien wordt, het is ook aldaar dat de onzuiverste huisgezinnen om zoo te zeggen bijeen gepropt zijn » (Briefwisseling van het gemeentebestuur aan de arrondissementskommissaris te Aalst, 8.8.1857 en 28.12.1857).

Pastoor Lamotte werd terzijde gestaan door voornoemde onderpastoor *Frans Bral.*

Tot deken benoemd, werd pastoor J. Lamotte vervangen door **C.E. Carpentier** in 1859. Het was een edelmoedig en ijverig herder, die zijn werk met veel toewijding vervulde, maar soms wat ongeduldig. Bij de oudste mensen staat hij nog bekend als een zeer gevoelig man, die dikwijls weende op de preekstoel en als geliefkoosd onderwerp sterfbed en laatste oordeel behandelde.

Onverwijld zorgde de pastoor er voor dat de gebarsten kleine klok werd hergoten in een grotere, die later als derde klok zou dienst doen. Deze klok woog 931 kilogram, kostte 3118,09 F en werd afgeleverd in augustus 1860 door Severinus van Aerschodt te Leuven. Zij was toegewijd aan O.L. Vrouw Onbevlekt Ontvangen, terwijl C. Joannes Sonck, burgemeester, peter was en Josepha 't Kint meter.

Naast kleinere herstellingswerken en aankopen, werd « de geheele kerk in 1864 op kosten van de kerkfabriek gerepareerd, door het afschrabben van den arduijn ». Deze werken werden uitgevoerd in voorbereiding op het bezoek van Mgr Bracq, bisschop van Gent, die op 6 september 1865 met een stoet in het met praalbogen versierde dorp werd ontvangen (102).

In 1868 werd de kerktoren zwaar beschadigd door inslag van de donder, zonder evenwel brand te veroorzaken. De schade werd hersteld (759,74 F) en een donderroede geplaatst.

Werd Leeuwbrug in 1857 beproefd door de tifus, in januari 1866 heerste de cholera op Huissegem (103).

De pastoor ijverde voor het onderwijs, niet het minst voor de zondagsschool, die dank zijn bemoeiingen aangroeide tot 400 leerlingen, zo jongens als meisjes.

Zijn verlangen een tehuis op te richten voor ouden van dagen werd niet vervuld, al werd door een begoed persoon hiervoor geld beloofd (104).

Op 8 december 1860 werd te Denderleeuw het *Werk van S. Pieterspenning* gesticht, met 723 leden.

Als onderpastoors onder dit pastoraat kunnen vermeld *Pieter de Beck,* die het niet al te best kon stellen met de pastoor, en werd opgevolgd door *De Grave,* die in 1868 werd benoemd te Afsnee, en vervangen door *Torrekens,* die hier werkzaam was tot 1877.

In september 1876 overleed de pastoor alhier en werd opgevolgd door **Marinus Walraet,** die werd ingehaald op 8 oktober 1876 (105). De gedachtenis over hem bewaard is zeer gunstig : zijn goedheid

---

(102) Verslagboek van het schepenkollege, 29.8.1865.

(103) Erger was het gesteld te Liedekerke, vooral te Brussel (in het land 49.000 gevallen, waarvan 27.000 met dodelijke afloop).

(104) Relatio status parochiae de Denderleeuw.

(105) Het feestkomité zorgde voor een praalboog te Huissegem, langs de Langestraat, op Leeuwbrug, Lichtenhoek en het Dorp. Verder werden vlaggen en katoen gehuurd, sparrekens aangekocht, evenals een nieuwe praalboog (Schepenkollege, 28.9.1876).

wordt geprezen, vooral tegenover de zieken, waarvan hij blijk gaf gedurende de tifusepidemie in 1892.

De pastoor trachtte vooral het parochiaal leven te bevorderen, waarbij hij werd gehinderd door de tweedracht, die heerste op het dorp. Daarom werd de Vereniging der Xaverianen niet opgericht en bleef het Genootschap van S. Vincentius à Paulo niet lang in leven. Het *Genootschap van het H. Hart van Jezus,* dat in 1880 600 leden telde, zag dit aantal in 1889 reeds met de helft verminderd. Vanaf 1882 werd op zon- en feestdagen een derde mis opgedragen.

Evenmin als zijn voorganger zag deze pastoor zijn droom, een tehuis voor Ouden van dagen op te richten, in vervulling gaan, waarvoor hij in 1877 reeds 5000 F had verzameld, maar geen steun vond bij de twistende partijen.

De wet van 1879 was over heel het land, en ook te Denderleeuw, het sein om een vrije school voor de jongens tot stand te brengen. De gemeenteonderwijzers De Boeck en Watthé namen ontslag in het officieel onderwijs, waar zij werden vervangen door Alfons De Cock, die onderwijs verstrekte aan slechts 17 leerlingen. De vrije school werd uit de grond gestampt in het huis van de familie Vaerman, waar de meeste jongens van het dorp een onderkomen vonden.

Een feit, voor de parochie het vermelden waard, is zeker het overlijden van Mgr Henricus Lambrecht, bisschop van Gent, in de pastorij, op 2 juli 1889, te 3 uur 's nachts. De bisschop verbleef hier op zijn Vormingstocht. De pastoor tekende in het *Liber Memorialis* aan dat een ontelbare massa uit de omgeving het lijk van de volksgeliefde bisschop is komen groeten; de nacht daaropvolgend werd het lijk naar Gent overgebracht.

Pastoor Walraet, die hier schielijk overleed, 72 jaar oud, op 21 maart 1893, had volgende onderpastoors tot zijn medehelpers : *Van Kerkhove* (1877-1879), *Juliaan Damman* (1879-1880) werd benediktijn (later prior) in de S. Andriesabdij te Brugge (105bis), *C. Scholten* (1885-1888) en *Oktaaf Braekman* (1888-1895), die op 10 januari onderpastoor werd te Gentbrugge.

De kerk in haar huidige vorm (evenwel zonder de heerlijke in het zonnelicht glinsterende toren) is onafscheidbaar verbonden met de naam van de opvolger van pastoor Walraet, **Kamiel Edward Daugimont,** geboortig van Waarschoot. Deze was voorheen onderpastoor te Aalter en werd hier aangesteld op 23 april 1893. Als man van de daad zou hij de sinds lang ontworpen vergroting van de kerk doordrijven en tot een goed einde brengen.

Zijn eerste bemoeiingen golden de overbrenging van het kerkhof. Een geschikt terrein werd gevonden in de Moreelstraat. Het nieuwe

---

(105bis) Onderpastoor Damman werd te Denderleeuw weggezet omdat hij burgemeester Sonck niet voldoende ter wille was en hem voorbijging — zo beschuldigde de burgemeester — zonder groeten. Hij werd benediktijn, keerde later als predikant terug in 1905 en 1911 en zette het zijn belagers betaald.

kerkhof werd op 12 juli 1897 in gebruik genomen, nadat het op 11 juli door de pastoor was gewijd.

Onverwijld zag de pastoor uit naar een architekt, die een vergrotingsplan zou opmaken. Dit plan, van de hand van een jong architekt H. Valcke, van Ledeberg, werd op 19 december 1897 in de kerkfabriek goedgekeurd. De uitgave werd geraamd op 63.500,62 F. Het plan voorzag dat het nieuw gedeelte volledig in baksteen zou worden opgetrokken. De Kommissie van Monumenten, die enige kunstwaarde echte aan de kerk, verwierp het ontwerp en eiste voor de buitenbekleding van de muren Balegemse- of Larochettesteen.

Een gewijzigd plan, waarbij een uitgave van 113.839,25 F werd voorzien, werd op 2 oktober 1898 goedgekeurd (106). De openbare aanbesteding had plaats op 21 december 1899 en werd toegewezen aan Modest Couck (107) voor 104.416,61 F (108). Op 23 december volgde de goedkeuring door de gemeenteraad van Denderleeuw en op 10 februari 1900 bekrachtigde een Koninklijk Besluit « de voorstellen tot de vergrootings- en herstellingswerken aan de monumentale kerk van Denderleeuw ».

Waaruit bestonden de uit te voeren werken ? Vooreerst dienden het oude romaanse koor (helaas !) en de zijbeuken afgebroken en vervangen door een groter koor, nieuwe zijbeuken, kapel van O.L. Vrouw en S. Amandsaltaar, een nieuwe doopkapel, twee zijportaaltjes, evenals nieuwe sakristieën; daarbij herstellingswerken aan de onderbouw van de toren en aan de voorgevel, verder de oprichting van een nieuw dokzaal.

De werken werden aangevangen op 22 maart 1900, na een plechtige mis t.e. van de H. Jozef. Het toezicht toevertrouwd aan Petrus van den Brande-Asscherickx.

Na de afbraak van het koor, dat was gebouwd met Balegemse steen (109), werd onmiddellijk de opbouw van het nieuwe aangevangen in witte hardsteen van Larochette, terwijl de binnenbekleding uit baksteen bestond (en de vout in hout). Op 26 mei 1900 werd door de pastoor, in aanwezigheid van kerk- en gemeenteraad, de eerste steen gelegd en gewijd.

In juni 1901 kon de vergrote kerk (zonder de zijbeuken) reeds in gebruik worden genomen.

---

(106) Het aandeel van de kerk beliep 13.809,21 F; de gemeenteraad verleende een toelage van 22.767,85 F; de provincieraad van O.-Vl., evenals het Ministerie van Schone Kunsten (Kommissie van Monumenten) 24.744,30 F; ten slotte het Ministerie van Erediensten 18.757,02 F. Om het vereiste bedrag te bereiken verhoogden de kerkfabriek en gemeenteraad hun bijdragen respektievelijk tot 16.296,50 en 28.000 F.

(107) Modest Couck was eveneens aannemer van de kerk van 's Gravenjansdijk te Bassevelde, in 1910/11.

(108) Er waren nog drie andere aanbiedingen, nl. deze van Louis Pérou van Ledeberg 111.348,94 F, Ed. Leyns van Gent 116.922,41 F, Pieter Vuy van S.-Gillis 118.000 F.

(109) Het koor was gebouwd met steen van de 1e laag van de groeven van Balegem; de zijbeuken met steen van de derde laag van dezelfde groeven.

Een afvaardiging van de Kommissie van Monumenten, die op 19 juni 1901 de werken bezocht, schreef in zeer vleiende bewoordingen over de uitgevoerde werken. De moeilijkheden gerezen tussen voornoemde kommissie en de kerkfabriek, die aandrong op de toelating de eikenhouten muurbeschotten van de oude kerk, als in strijd met de stijl van het gebouw en gezien de afmetingen niet aangepast waren aan de nieuwbouw, te mogen verkopen (110), waren bijgelegd door de aanpassing van het plan (111).

De heropbouw van de zijbeuken, die een afzonderlijk dak kregen, waarbij oude rondvensters van de middenbeuk bloot kwamen, werd met spoed doorgevoerd, zodat de kerk op 2 oktober 1901 in haar geheel kon worden in gebruik genomen, terwijl de binnenwerken middelerwijl werden voltooid.

Zoals gebruikelijk volgden nog bijkomende herstellingen, o.m. aan de bogen en kolommen, waartoe een uitgave van 11.941,95 F werd gevergd (112).

De onverantwoorde poging van de kerkfabriek de kerk een volledig nieuw uitzicht te geven en daartoe de oude stenen van de voorgevel te laten « schoon maken », werd zowel door de architekt als door de Kommissie van Monumenten afgewezen, daar beide oordeelden dat de tint van de oude steen best bewaard bleef.

Eveneens mislukte de ongelukkige poging van pastoor Daugimont zich te ontdoen van de oude muurbeschotten in stijl Lodewijk XV en van de kommuniebank en door meubelen in neo-gotiek te vervangen. De beschotten, na een goede herstelbeurt door Em. Couck (742,07 F), werden terug in de nieuwe zijbeuken geplaatst; deze van de vroegere zijkapellen, in stijl Lodewijk XVI, werden bij de zijaltaren aangebracht. Buiten de renaissance altaren, waartoe bij Koninklijk Besluit van 28.10.1901 toelating werd verleend tot verkoping, kreeg het overig mobilier zijn plaats in de nieuwe kerk terug (113). De oude altaren werden door neo-gotische, samen met een koorgestoelte in dezelfde stijl, vervangen (114); deze meubelen werden ontworpen door R. Rooms, beeldhouwer te Gent, die eveneens twee nieuwe biechtstoelen en één zijkommuniebank voor het O.L. Vrouwkoor, verzorgde (115).

Bij de vergrotingswerken aan de kerk, werd ook het graf van de graaf van Liedekerke hersteld en geplaatst in de noordelijke vleugel

---

(110) Korrespondentieboek van de kerkfabriek, 24.10.1900.

(111) De vensterbanken werden verhoogd, zodat de oude muurbekleding kon bewaard blijven.

(112) De provincie verleende een toelage van 2388,39 F, het Ministerie van Eredienst en 1990,32 F en dit van Schone Kunsten 1166,66 F.

(113) De biechtstoel in Lodewijk XV (pastoor) en deze in Lodewijk XVI (onderpastoor), die voorheen achteraan in de kerk stonden, werden nu in de kruisbeuken geplaatst.

(114) Hoofdaltaar (10.000 F), zijaltaren met de beelden van O.L.Vr. en de H. Amandus (6300 F), het koorgestoelte (6450 F), 2 biechtstoelen (2650 F) en één zij-kommuniebank (735 F).

(115) Voor de altaren en het koorgestoelte (27.302,07 F) verleende de provincie een toelage van 4866,35 F, de Kommissie van Monumenten 2716 F en het Ministerie van Eredienst en 3900 F.

van de kruisbeuk, waarbij tevens een tekst werd aangebracht die herinnerde aan de vrijgevigheid van een afstammeling van het huis van Liedekerke (116).

Pastoor Daugimont, evenals de Denderleeuwenaren, mocht fier zijn over de prachtige stijlvolle kerk, die op 2 oktober 1902 door monseigneur Stillemans, midden grote belangstelling, plechtig werd gewijd.

Het geestelijk leven van de parochianen trachtte de pastoor te bevorderen door de oprichting, in mei 1895, van *het Genootschap van de H. Familie,* die van wal stak met 477 leden... en achteraf kwijnend is blijven voortbestaan tot 1931.

De Grote Zending, door de paters Redemptoristen gepredikt van 27 januari tot 6 februari 1903, werd de bekroning van de taak van pastoor Daugimont, waarbij tevens *de Broederschap van de Wekelijkse Kruisweg* tot stand kwam met niet minder dan 1244 leden.

Op 12 januari 1904 werd de pastoor tot deken benoemd te Kaprijke, na gedurende meer dan 10 jaar zich te hebben toegewijd aan het welzijn van de parochianen van Denderleeuw, hierbij gesteund door onderpastoor *Alfred van Haecken* (117).

(wordt voortgezet)

IMPE. *J. de Brouwer.*

Boekbespreking

P. HILDEBRAND : **Les Capucins en Belgique et au Nord de la France. Synthèse historique illustrée.** Antwerpen, 1957.

Deze franse syntese van 250 blz. van zijn Geschiedenis van de Zuid-Nederlandse Kapucienenorde in 10 delen, enig voor welke kloosterorde van ons land ook, is zeer rijk geïllustreerd en verzorgd uitgegeven op glacépapier, waarbij de afbeeldingen volledig tot hun recht komen.

Voor minder koopkrachtige personen — 3500 fr. voor de tiendelige Nederlandse uitgave — wordt hier een geschiedenis aangeboden in zakformaat, maar even wetenschappelijk gefundeerd als het lijvige levenswerk van P. Hildebrand, over de Kapucienenorde vanaf de stichting in onze gewesten (1586) tot bij de opheffing in 1796.

De schrijver wijst op het aandeel van de Kapucienen in de Contrareformatie, op de ongegronde verdachtheid te Rome van de Vlaamse provincie van Jansenisme, enz. Het werk geeft veel meer het kloosterleven en de werking van de Kapucienen alhier, dan wel de historiek van de verschillende kloosters. Aalst kent trouwens slechts een paar vermeldingen, waarvan één een interessante anekdote bevat, nl. op verzoek van de Vrijmetselaars, verenigd te Aalst in 1772, werd bij de Kapucienen te ½ 12 u een Mis gelezen.

Een degelijk en aanbevolen werk !

D.B.

(116) « Lors de la reédification de l'Eglise de Denderleeuw en l'an 1902 ce mausolée a été restauré grâce à la générosité du Colonel Comte Aymar de Liedekerke Beaufort et de Dame Beranger son épouse. In majorum memoriam ».

(117) Geboren te Lokeren, onderpastoor te Maldegem, vanaf 1895 tot 13.11.1905 onderpastoor te Denderleeuw, wanneer hij pastoor werd benoemd op De Klinge (Waas).

Archief van parochies uit het Land van Aalst in het Archiefdepot van de Sint Jacobskerk te Gent

In de laatste aflevering van de Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent publiceert Dr Maurits Gysseling de inventaris van het archief van de Sint Jacobskerk te Gent (*). Het land van Aalst is in dit archiefdepot met 43 parochies vertegenwoordigd. We houden er aan, niet alleen onze plaatselijke vorsers naar deze bron te verwijzen maar eveneens, ten hunnen dienste, de inhoud van deze dokumenten weer te geven. Wat thans volgt zijn excerpten uit de inventaris, letterlijk overgenomen, die we met het verwijzen naar de bladzijde in de Handelingen aanvullen. We vermelden de parochies in alphabetische volgorde.

1) **AAIGEM.** — 682. Aaigem, land : pachtbrieven. 1569-1779. 1 bundel (bl. 60).

683. — : proces Eed contra Judocus Schoeppe, erfelijk meier van Aaigem, aangaande het openen van een koutergat door hun land. 1724. 1 bundel (bl. 60-61).

2) **AALST.** — 770. Aalst, rente op een huis. 1598. 1 stuk (bl. 64).

771. — : proces Eed contra Anthone Charité, wegens achterstallige rente. 1695-96. 1 bundel (bl. 65).

1654/258. Rentetitels op de spijker en de watermolen te Aalst. 1554 Dec. 1, met annexe stukken 1555 en 1557. 1 bundel (bl. 101).

R.41. 1343 September 23. Heinric vanden Spiegele, Gillis de Smet, Wouter Woutermans én Wouter Baten, schepenen van de abdij van Vorst te Hofstade, oorkonden dat Jacop Saterdach, poorter te Gent, kocht van Jan van den Walle en Lisbette zijn vrouw, 3 lb. par erfelijke rente, gaande uit land gelegen te Carrebrouc; schepenen van Aalst bezegelen dit. Copie 1450. 657, 15 r° (bl. 116).

3) **APPELTERRE.** — 684/96. Appelterre, land : akte van aankoop, vóór meier en schepenen van Appelterre, door Michiel van Hoerenbeke, jegens Jan Boydens, van een stuk land op het Windmolenveld. 1416 Nov. 22. 1 stuk (bl. 60-61).

685/97. — : akte van aankoop, vóór dezefden, door Jan de Langhe, jegens Laureis Matte, van een meers. 1417 Dec. 2. 1 stuk (bl. 61).

686. — : pachtbrieven e.a. 1574-1780. 1 bundel (bl. 61).

4) **BAAIGEM.** — 922. Fundatie Willem de Cnuyt, priester (rente op Staten van Vlaanderen, te Baaigem : met retroact 1644, en te Lochristi; land in de Fosssierenpolder te Watervliet; te verkopen huis in de Goudstraat en land te Lokeren, Daknam en Sinaai). 1699-1709. 1 bundel (bl. 73).

5) **BALEGEM.** — 772/234, 238, 261 — Balegem, rente op het goed te Bracht en op land. 1528, 1533, 1557, 1698. 5 stuks (bl. 65).

6) **BAVEGEM.** — 217. Bavegem, land : pachtbrieven e.a. 1683-1789. 1 bundel (bl. 49).

218. — : proces Eed contra Jan Baptiste de Clercq, wegens betwisting op land. 1778-84. 1 bundel (bl. 49).

7) **BOTTELARE.** — 691. Bottelare, land : pachtbrieven. 1616-1776. 1 bundel (bl. 61).

8) **DENDERHOUTEM.** — 693/148 en 149. Denderhoutem, land : akte van aankoop vóór schepenen van Denderhoutem resp. van de Keure te Gent, door Kerstine van Roselaer, jegens Jan de Donkere, van 7 dagwand 63 1/2 roeden lands. 1449 Mei 12 resp. Mei 23. 2 stuks (bl. 61).

694/160. — : akte van aankoop, vóór schepenen van Denderhoutem, door

(*) zie Onze Bibliografie, nr 27.

de H. Geest, jegens Stevin Vranx, van 1/2 bunder lands op het Blockingher veld. 1454 Nov. 12. 1 stuk (bl. 61).

695/167. — : akte van aankoop, vóór dezelfden, door de H. Geest, jegens Cornelijs Moens, van 5 dagwand 20 roeden min op het Kinderveld. 1459 April 29. 1 stuk (bl. 61).

696. — : pachtbrieven. 1566-1780. 1 bundel (bl. 61).
— zegel van Denderhoutem 693 (bl. 130).

9) **DENDERLEEUW en LIEDEKERKE.** — 1239. Denderleeuw en Liedekerke : pachtbrieven 1577-1732. 1 bundel (bl. 82).

10) **DENDERWINDEKE.** — 697/154. Denderwindeke, land : proces-verbaal van eigendomstoewijzing van land, wegens achterstallige cijns, door baljuw en laten van Denderwindeke, aan de H. Geest. 1450 Aug. 2. 1 stuk (bl. 61).

698. — : pachtbrieven. 1570-1747. 1 bundel (bl. 61).

775/57. Denderwindeke : akte van aankoop, vóór heer en laten in Denderwindeke, door Peeter de Waghenere, jegens Claeus van Scalkem, van 8 s. grote 's jaars erfelijke rente, gaande uit twee stukken land op het Apelteren veld. 1366 Dec. 6. 1 stuk (bl. 65).

R.98. 1366 December 6. Claeus de Pottere, heer, en Gilliis de Broedemakere, Gilliis vander Straten, Gilliis Rutiing en Jan vanden Assche, laten in Denderwindeke, oorkonden dat Peeter de Waghenere, te Ninove, kocht van Claeus van Scalkem, 8 c. gr. 's jaar erfelijke rente, gaande uit twee stukken land op het Apelterenveld. 775/57. (bl. 123).

11) **DIKKELVENNE.** — 863/102. Hermelgem : akte van verkoop, vóór baljuw en schepenen van het land van Gavere, door Matthiis Wouters en kinderen, aan Willem Criin, van 15 s. grote tornooise 's jaars erfelijke rente gaande uit hun hofstede te Hermelgem en Dikkelvenne. 1419 Mei 16. Met vidimus van schepenen en raad van Gent, 1500 Mei 19. 1 stuk (bl. 70).

1657. Losrente te Dikkelvenne, ten voordele van Anna Baetens. 1793. 1 bundel (bl. 101).

12) **ELENE.** — 872. Leeuwergem en Elene. 1615-19. 1 bundel (bl. 71).

13) **ENAME.** — 885/199. Sint Blasius-Boekel : akte van aankoop, vóór meier en schepenen van Ename, door Jan de Croec, jegens Lievin Doereman, van 9 lb. 12 s. 's jaars erfelijke rente. 1492 Maart 7. 1 stuk (bl. 71).

14) **GAVERE.** — 1252/221, 224, 272. Gavere : rente op een hofstede aan de Kerkdries. 1513-1666. 4 stuks (bl. 83).

15) **GERAARDSBERGEN.** — 719/93. Geraardsbergen : akte van aankoop, vóór schepenen van Geraardsbergen, door Michiel van Hoerenbeke, jegens Willem van Bouchout, van een meers gelegen in de Zak. 1416 Maart 15. 1 stuk (bl. 62).

720/95. — : akte van aankoop, vóór meier en laten van het laathof van Sint Adriaans te Geraardsbergen, door Jan de Langhe, jegens Jan Sonnevijle, van een erf gelegen in de Za. 1415 of '16 April 13. 1 stuk (bl. 62).

766/98 — : akte van schepenen van de Keure te Gent, waarbij Michiel van Hoerenbeke erkent dat de landerijen op Zandbergen, Geraardsbergen en Ninove, door hem gekocht van Willem Bouchout, aangekocht werden namens en ten behoeve van de H. Geest (3/4) en de Cotidiane (1/4). 1818 Jan. 3. 1 stuk (bl. 64).

16) **GODVEERDEGEM.** — 229. Godveerdegem, land : proces J. Fr. Bosquillon, ontvanger, contra Lieven Coppens, wegens achterstallige pacht. 1736-37. 1 bundel (bl. 50).

17) **HERMELGEM.** — 863/102. Hermelgem (zie tekst hoger : Dikkelvenne) (bl. 70).

864. — : proces Jan van Hauweghem, ontvanger, contra Steven de Wandele, wegens achterstallige rente. 1667. 1 bundel (bl. 70).

18) **HERZELE.** — 865/253, 265. Herzele : rentetitels. 1551, 1561. 2 stuks (bl. 70). 866. — : processtukken e.a. 1601-13. 1 bundel (bl. 70).

R.111. 1374 Juli 15. Schepenen van de Keure te Gent oorkonden dat heer Jan de Winter een erfelijke rente van 9 halster koren te Herzele overgegeven heeft aan de H. Geest, met ingenottreding van zijn dood, en geven tevens incipit en explicit op van de oorspronkelijke vestiging van deze rente, verleden vóór baljuw en schepenen van Herzele, van 1345 Februari 27. Copie 1450. 657, 21 v° (bl. 124).

R.116. 1377 Mei 19. Schepenen van de Keure te Gent, op klacht van Jan uten Dale wegens naarhede, veroordelen Boudin vanden Effeltre tot het zuiveren van een schoofrente bezet op land te Herzele. Copie 1450. 657, 22 r° (bl. 125).

19) **HILLEGEM.** 867. Hillegem : 1678. 1 stuk (bl. 70).

20) **HOFSTADE.** — 936/163 (over rente) op erven te Hofstade bij Aalst. 1457 Juli 30. 1 stuk (bl. 74).

R.41. 1343 September 23 (zie tekst hoger : Aalst) (bl. 116).

21) **IDDERGEM.** — 1248. Iddergem, land : pachtbrieven. 1707-80. 1 bundel (bl. 83).

22) **LEDE.** — 869. Lede (bij Aalst). 1606-71. 1 bundel (bl. 70).

870. — : proces Cornelis vander Haghen resp. Jan van Hauweghem, ontvangers, contra Adriaen Baeyens en erfgenamen Hendrick Stakelynck, wegens achterstallige rente. 1664-71. 1 bundel (bl. 71).

23) **LEDEBERG.** — 871. Ledeberg. 1619-1713. 1 bundel (bl. 71).

24) **LEEUWERGEM.** — 872. Leeuwergem en Elene. 1615-19. 1 bundel (zie Elene) (bl. 71).

25) **LEMBERGE.** — 1413. Lemberge, land : pachtbrieven. 1631-1776. 1 bundel (bl. 92).

26) **MELLE.** — Melle, land : proces advokaat Jan Bossier contra Eed wegens legaat Pieter vande Wynckele. 1656. 1 bundel (bl. 50).

27) **MERELBEKE.** — 1121. Diverse stukken betreffende de goederen te Merelbeke. 1679-1770. 1 bundel (bl. 79).

1122. Proces Jacobus Maelcamp contra pastoors, wegens de goederen te Merelbeke. 1728-30. 1 bundel (bl. 79).

28) **NEDERBOELARE.** — 728/71. Nederboelare : akte van aankoop, vóór schepenen van Nederboelare, door Willem Bouchout, jegens Soykin Wannoelf en Louwereins de Haec, van 1.1/2 dagwand meers. 1386 Dec. 31. 1 stuk (bl. 63).

729/72. — : akte van aankoop, vóór dezelfden, door dezelfde, jegens Jan Vrancx, van 1.1/2 dagwand meers. 1387 Jan 3. 1 stuk (bl. 63).

730/92. — : akte van aankoop, vóór meier en schepenen van Nederboelare, door Michiel van Hoerenbeke, jegens Willem Bouchout, van 3 dagwand meers. 1416 Maart 15. 1 stuk (bl. 63).

731. — : pachtbrieven. 1572-1720. 1 bundel (bl. 63).

R.123. 1386 December 31. Willem de Vos en Symoen Lonis, schepenen van Nederboelare, oorkonden dat Willem Bouchout kocht van Soykin Wannoelf en Louwereins de Haec, 1.1/2 dagwand meers te Nederboelare. 728/71 (bl. 126).

R.124. 1387 Januari 3. Willem de Vos en Symoen Lonis, schepen van Nederboelare, oorkonden dat Willem Bouchout kocht van Vrancx, Jan de Noy, Wouter de Cortte, Pieter Capproen en Jan Coelins, 1.1/2 dagwand meers te Nederboelare. 729/72 (bl. 126).

29) **NINOVE.** — 663-679. Rekeningen van de goederen van Kerk en H. Geest te Ninove en omgeving : 17 kat.

663. 1750-51	672. 1787-88
664. 1751-52	673. 1788-89
665. 1754-55	674. 1789-90
666. 1768-69	675. 1791-92
667. 1769-70	676. 1792-93
668. 1783-84	677 S. 1794
669. 1784-85	678. (+ S) 1795
670. 1785-86	679. 1796
671. 1786-87	

734/34. Ninove, meers : akte van schepenen van de Keure te Gent waarbij Jan uten Dale erkent dat de meers genoemd de Nokerstoc, die hij kocht van Jan Priem, aangekocht werd door de H. Geest. 1356 Mei 14. 1 stuk (bl. 63).

735. — : pachtbrieven. 1578-1780. 1 bundel (bl. 63).

736. — : proces Pieter d'Haese, ontvanger, contra Michiel Carité, schepen te Aalst, en cons. wegens achterstallige pacht. 1652-55. 1 bundel (bl. 63).

766/98. — (zie tekst hoger : Geraardsbergen) (bl. 64).

878/22. Ninove : akte van aankoop, vóór schepenen van Ninove, door Willem van den Putte, jegens Willem Robbins, van 20 s. grote tornoise jaarlijke rente, gaande uit 1 bunder winnend land in het Cloestervelt en uit 2 bunder meers tussen Eyghinrot en Scalkem mersch. 1339 Nov. 18. 1 stuk (bl. 71).

R.34. 1339 November 18 ? Ywein van Leebrugghe, baljuw, en Gillis van Turtelboeme, Jan Oliviers, Cornelis van Pollaer en Wouter van Lombeke, schepenen van Ninove, oorkonden dat Willem van den Putte kocht van Willem Robbins, 20 s. gr. torn. 's jaar erfelijke rente, gaande uit 1 bunder winnend land in 't Cloestervelt en 2 bunder meers tussen Eyghinrot en Scalken mersch, al onder Ninove. 878/22 (bl. 115).

R.64. 1356 Mei 14. Schepenen van de Keure oorkonden dat Jan uten Dale erkent dat de meers geheten de Nokerstoc te Ninove, die hij kocht van Jan Priem, aangekocht werd ten behoeve van de H. Geest. 734/34 (bl. 119). R.98. 1366 December 6 (zie tekst hoger : Denderwindeke) (bl. 123).

30) **OKEGEM.** — 1250/79. Okegem : akte van aankoop, vóór schepen van Pamele, door Lievin van Audenaerde, jegens Jan vanden Voorde, van 3 bunder 24 roeden land. 1399 Juli 15, copie 15°. 1 stuk (bl. 83).

31) **OOSTERZELE.** — 252. Oosterzele. 1617. 1 stuk (bl. 50).

739. Oosterzele, land : koopbrief en pachtbrieven. 1704-77. 1 bundel (bl. 63).

1566. Koopakten, jegens F. B. Sturtewaeghen, van land te Mariakerke en een hofstede te Oosterzele. 1688. 2 stuks (bl. 98).

32) **POLLARE.** — 740. Pollare, meers : proces-verbaal van eigendomstoewijzing wegens achterstallige rente. van 1 dagwand 25 roeden meers in Pollaarmeers. 1463. 1 stuk (bl. 63).

741. — : erkenning van eigendomsrecht. 1484 Sept. 22, gelijktijdig afschrift. 1 stuk (bl. 63).

742. — : pachtbrieven. 1575-1728. 1 bundel (bl. 63).

881/21. Pollare : akte van aankoop, vóór schepenen van Pollare, door Willem vanden Putte, jegens Willem Robbins, van 20 s. grote tornoise 's jaars, gaande uit 2 bunder meers tussen Eyghinrot en Scalken mersch. 1339 Nov. 18. 1 stuk (bl. 71).

882/58. — : akte van aankoop, vóór baljuw en schepenen van Pollare, door Peeter de Waghenere, jegens Claeus van Scalkem, van 8 s. grote 's jaars

erfelijke rente, gaande uit een stuk meers in de Pollaarmeers. 1366 Dec. 6. 1 stuk (bl. 71).

R.33. 1339 November 18. Gheeraerd Claus zone van Outre, baljuw, en Cornelis van Pollaer, Pieter van Merleputte, Willem van den Hende en Wouter de Backere, schepenen van Pollare, oorkonden dat Willem van de Putte, te Gent, kocht van Willem Robbins, te Ninove, een erfelijke rente van 20 s. gr. torn. 's jaars, gaande uit 2 bunder meers tussen Eyghinrot en Scalken mersch, onder Pollare. 881/21 (bl. 115).

R.99. 1366 December 6. Jan Goedts, baljuw, en Gheeraert van Outem, Jan Balle, Coppen Cloteriin, Gilliis Heinrix Rutiings sone, en Gilliis de Ghier, schepenen van Pollare, oorkonden dat Peeter de Waghenere kocht van Claeus van Scalkem 8 s. gr. 's jaars erfelijke rente, gaande uit een meers in Pollaer mersch. 882/58 (bl. 123).

33) **SCHELLEBELLE.** — 743. Schellebelle, land : pachtbrief. 1602. 1 stuk (bl. 63).

34) **ST BLASIUS-BOEKEL.** — 885/199. Sint Blasius-Boekel : akte van aankoop, vóór meier en schepenen van Ename (zie verdere tekst hoger : Ename) (bl. 71).

1307/129. Sint Blasius-Boekel : akte van aankoop, vóór baljuw en schepenen van de heerlijkheid van Wijlegem, door Jan de Grave, jegens Gillis Hutse en Mergriete Dooremans zijn vrouw, van 6 lb. 6 s. par. 's jaars erfelijke rente, gaande uit een hofstede te Gansbeke en uit 1.1/2 dagwand land op de arentsdal. 1440 April 2. 2 stuks (bl. 86-87).

1312/130. Fundatie Jan de Grave en Marie vanden Boomgaerde zijn vrouw (rente nr 1307). 1441 Mei 15. 1 stuk (bl. 87).

35) **STEENHUIZE.** — R.42. 1343 December 18. Adaem van Scavenberghe, baljuw, en Gillis van Berchem, Wouter van der Herbrugghen. Jan van der Herbrugghen en Jan de Pannemakere, schepenen van Steenhuize. oorkonden dat Jan metten Ghelde, kapelaan in Sint Jacobs, kocht van Zegher Thonijs vanden Bossche 24 gr. torn. 's jaars erfelijke rente, gaande uit landerijen te Steenhuize. Copie 1450. 657, 23 r° (bl. 116).

36) **VELZEKE.** — 749. Velzeke, land : pachtbrieven. 1699-1770, 3 stuks (bl. 63).

37) **VLOERZEGEM.** — 751/183. Vloerzegem : akte van amortisatie, door Jaspar van Ydeghem, meier van de heerlijkheid van Boelare, van 1 bunder meers. 1476 Oct. 2. 1 uith. zegel. 1 stuk (bl. 63).

886/90. Vloerzegem : akte waarbij meier en schepenen van Vloerzegem oorkonden dat, op klacht van de H. Geest wegens verduisterde rente, een wettelijke serkemenage uitgewezen heeft dat Jan de Taye en Jan Azaert samen 33 s. par. rente schuldig zijn gaande uit meersen aldaar. 1415 Juli 9. 1 stuk (bl. 71).

886 bis/162. — : akte van amortisatie, door Pieter van Reggharsfliete, heer van Boelare, van dezelfde rente. 1456 of 57 April 9. 1 stuk (bl. 71).

887/191. — : akte van meier en schepenen van Vloerzegem, waarbij de plaatselijke H. Geest in cijnspacht neemt jegens de H. Geest van Sint Jacobs, 1 bunder meers geheten de Grote Hameye, mits 36 s. par. 's jaars, welke bezet worden op dezelfde meers en op 1 dagwand 36 roeden land gelegen op de Boscoutere. 1484 Maart 20. 1 stuk (bl. 71-72).

38) **VOORDE.** — 888/195, 210. Voorde : rentetitels. 1486 of 87 en 1502. 2 stuks (bl. 72).

1309/84. Voorde : akte van aankoop, vóór de meier en schepenen van Voorde, door Claus de Crane, jegens Jan van Ympen, van 12 lb. par. 's jaars erfelijke rente, gaande uit een aantal landerijen. 1404 Maart 26. 1 stuk (bl. 87).

39) **WETTEREN.** — 254/245. Wetteren : rentetitel op twee hofsteden en land. 1542 Mei 31. 1 stuk (bl. 50).

255. — : diverse stukken. 1638-93. 1 bundel (bl. 50).

760. Wetteren, land : pachtbrieven. 1570-1774. 1 bundel (bl. 64).

761. — : proces Jan van Hauweghem, ontvanger, contra Lieven de Vustere, wegens achterstallige pacht. 1671. 1 bundel (bl. 64).

762. — : proces J. B. Lombaert, ontvanger, contra Jooris de Craeckere, wegens achterstallige pacht. 1704-05. 1 bundel (bl. 64).

893. Wetteren : processtukken e.a. 1603-17. 1 bundel (bl. 72).

40) **WICHELEN.** — 894/203. Wichelen : akte van meier en schepenen van Wichelen waarbij Jan Baudins f. Gillis erkent schuldig te zijn aan Philips Symoens een erfelijke rente van 4 s. 7 d. grote, gaande uit verschillende landerijen aldaar. 1496 Maart 25. 2 stuks (bl. 72).

895/204. — : akte van dezelfden, waarbij Pieter van der Houven erkent schuldig te zijn aan Philips Symoens een gelijkaardige rente van 5 s. 5 d. grote. 1496 Maart 25. 1 stuk (bl. 72).

896/205. — : akte van dezelfden, waarbij Symoen vanden Berghe erkent schuldig te zijn aan Philips Symoens een gelijkaardige rente van 6 s. grote. 1496 Maart 25. 1 stuk (bl. 72).

897. — : diverse stukken, 17e eeuw. 2 stuks (bl. 72).

41) **ZANDBERGEN.** — 764/49. Zandbergen : akte van schepenen van Zandbergen, waarbij Jan van Dielbeke het gebruiksrecht van Steven Tavernier op een weg door zijn meers erkent. 1362 Juli. 1 stuk (bl. 64).

765/94. — : akte van aankoop, vóór meier en schepenen van Zandbergen, door Michiel van Orenbeke, jegens Willem Bouchout, van een aantal landerijen. 1416 Maart 25. 1 stuk (bl. 64).

766/98 — : (zie tekst hoger : Geraardsbergen) (bl. 64).

767/99. — : akte van schepen van de Keure, waarbij prochiepapen en H. Geestmeesters erkennen van Thomaes Stuerem en Mergriete van der Helst 27 lb. 6 s. grote ontvangen te hebben voor de aankoop van bovenvermelde gronden, alsmede 12 lb. par. 's jaars erfelijke rente gaande uit de Blaarmeers te Drongen, dit alles om er brood en branding mee te kopen voor de armen. 1418 Febr. 3. 1 stuk (bl. 64).

768. — : pachtbrieven. 1572-1780. 1 bundel (bl. 64).

R.84. 1362 Juli. Steven van den Eecoute, Gheeraert van Dielbeke, Jan de Lap, Jan Cardoen, Claus Heirix, Heinric de Mey en Jan van Catthem, schepenen van Zandbergen, oorkonden dat Jan van Dielbeke het gebruiksrecht van Steven Tavenier op een weg door zijn meers te Zandbergen erkent. 764/49 (bl. 79).

42) **ZONNEGEM.** — 898. Zonnegem. 1625-1643. 1 bundel (bl. 72).

43) **ZOTTEGEM.** — R.70. 1358 Maart 14. De landschepenen van Zottegem oorkonden dat Goossin van Hoorenbeke kocht van Pieter van Rijthaghe 12 lb. par. 's jaars erfelijke rente, gaande uit land te Rijthaghe aldaar. Copie 1450. 657, 39 r° (bl. 120).

R.145. 1399 October 16. De landschepenen van Zottegem oorkonden dat Zoetin van Hoorenbeke de 12 lb. par. erfelijke rente, vermeld in een akte van 1358 Maart 14 (regest nr 70) verkocht aan Zoetin van Oosterzele. Copie 1450. 657, 40 r° (bl. 128).

LAND VAN AALST. — 661. Meting van de goederen in het Land van Aalst, gemeenschappelijk toebehorend aan Kerk (en Cotidiane) en H. Geest. 1774. 1 kat. (bl. 60).

EREMBODEGEM. **Valère Gaublomme.**

Boekbespreking

BRABANTICA, bundel werken over familiegeschiedenis, geslacht- en wapenkunde voor de provincie Brabant. I Deel (1956). Uitg.: Génealogicum belgicum, 36 Lambermontlaan, Brussel 3 — 412 blz. Prijs 250 fr. bij rechtstreekse bestelling en storting van het bedrag op P.Ch. nr. 605.64 van de uitgever.

De reeks Brabantica, waarvan onlangs het eerste deel verscheen, is geroepen om het standaardwerk te worden voor de brabantse familiegeschiedenis. Het initiatief en de uitvoering berust in handen van een Comité van bekwame brabantse vorsers specialisten in genealogische en historische opzoekingen. Het Comité beoogt jaarlijks een deel van ruim 380 blz. te publiceren met belangrijke bijdragen, vruchten van omslachtige streng wetenschappelijke opzoekingen in openbaar en privaat archief.

Na een inleidend woord van François de Cacamp, de ziel van deze uitgave en voor de lezers van het Land van Aalst bekend door zijn stevig gedokumenteerde artikels over de geschiedenis van de zestiendeeuwse troebelen te Aalst, volgt, van de hand van Mina Martens, stadsarchivaris te Brussel, een studie over de bronnen, die op het stadsarchief te Brussel, met vrucht door de genealogisten kunnen geraadpleegd worden. Dan volgen een reeks belangwekkende familiegeschiedenissen. Daar talrijke families uit het Land van Aalst niet alleen verwant zijn aan Brabantse maar zelfs uit Brabant afkomstig zijn, vermelden wij hier in hun volgorde de familiegeschiedenissen, die ruim 360 blz. van dit eerste deel beslaan:

1/ Généalogie de la famille Chauffoureau par le Dr. J. Romain;
2/ Eléments pour une généalogie de la famille Le Ghein par le chanoine J. Cassart;
3/ Une branche de la famille Godfriaux par P. de Tienne;
4/ Généalogie de la famille Moyensone dite van Anderlecht par M.R. Goffin;
5/ Généalogie de la famille de Poplimont par Ludo Poplemont, met o.m. de tak van deze familie te Geraardsbergen. In het Nederlands: de takken van Antwerpen en Rumst;
6/ Généalogie de la famille Ruytinx par E. de Riddere;
7/ Généalogie de la famille Taymans par M.J. Cuypers;
8/ Vie et descendance de François Buisseret (1594-1630), par M.Em. de Buisseret.
9/ Notes sur les Lignages de Bruxelles en 1376 par H.C. van Parijs;
10/ Un Epitaphier ancien de Tirlemont par M.Fr. Collon;
11/Un crayon généalogique de la famile Steyls de Tirlemont par Fr. Collon;
12/ Otages et Emigrés de Bruxelles par P.E. Claessens.

Aan het slot van het werk een index van plaats- en familienamen.

Deze buitengewoon goed verzorgde uitgave, waarvoor de uitgever alle lof verdient, en daarenboven rijk geïllustreerd met talrijke blazoenen en interessante buitentekstplaten zal, wij zijn er van overtuigd, ook de belangstelling van talrijke lezers van ons tijdschrift wekken.

R.v.D.

HET LAND VAN AALST

Tweemaandelijks tijdschrift.

Voorzitter : Dr H. Vangassen, Steenweg op Denderhoutem, 53, Ninove.
Beheerder : Albert van Lul, de Nayerlaan, 51 Vorst (Brussel),
Redaktiesekretaris : E.H. J. de Brouwer, pastorij, Impe.

Prijs van het jaarabonnement voor leden : 100 fr., voor steunende leden : 200 fr. en voor ereleden : 500 fr., te storten op de postrekening « Het Land van Aalst », nr 5869.11.

INHOUD VAN Nr 1

1957

Fr. de Cacamp — Dertig maanden uit de Geschiedenis van Aalst. Juni 1579 tot december 1581 (vervolg) 1

V. Gaublomme — Curiosa uit de Pachtovereenkomsten der Kartuize St Maartens Bos te St Martens-Lierde 31

J. de Brouwer — Bijdrage tot de Geschiedenis van Denderleeuw. II. De Pastoors en het Parochieleven (vervolg) 33

D.B. — Boekbespreking 42

V. Gaublomme — Archief van de parochies uit het Land van Aalst in het Archiefdepot van Sint Jacobskerk te Gent 43

Onze ereleden en steunende leden II

R.v.D. — Boekbespreking III

Drukkerij « De Aankondiger », Dr. De Moorstraat, 6, Aalst - Tel. 248.18.